

id. MAGASSY SÁNDOR

Pünkösöd következménye: a "Szentlélek Egyháza"

(Péter pünkösdi beszédét követően sokan megkeresztelkedtek, s még azon a napon hozzájuk csatlakozott mintegy háromezer lélek.) És foglalatosságok voltak az apostolok tudományában, a közösségekben, a kenyér megtörésében és a könyörgésekben. Istenfélelem támadt minden lélekben, és az apostolok sok jelet és csodát tettek. Mindnyájan pedig, akik hitre jutottak, együtt voltak, és mindenük közös volt. Jöszölgüket és vagyonukat eladták, és szétosztották a rászorulóknak között. És minden nap egyakarattal kitarva a templomban és házanként megtörve a kenyeret, részesedtek az eledelben örömmel és tiszta szívvel, dicsérve az Istent és kedveséget találva az egész nép előtt. Az Úr pedig minden napon üdvözülőkkel gyarapította a gyülekezetet.

Csel 2,(41)12-17.

Kétezer év óta Pünkösdkor emlékeznek az Anyaszentegyház megszületésének csodájára. Az eseményt leíró Lukács hangsúlyozza, hogy a jeruzsálemi utcán összeverődött sokaság számára a legfurcsább és legfeltűnőbb az apostolok "nyelveken szólása" volt: az a tény, hogy a világ minden tájáról érkezett és különböző nyelveket beszélők a "maguk nyelvén" -- vagyis érthetően -- hallották ezeknek a galileaiaknak vallástételét Isten nagyságos dolgairól. Szükségünk van arra, hogy minden pünkösdi prédikációban még akkor is szóba kerüljön ez a tény, ha az ige a Szentlélek kiáradásának közösségi következményeit állítja elénk. A kettős lángnyelvek természetfeletti jelenségét ugyanis csak a szobában levők látták. Mindaz, ami egy új, nagy, világméretűvé szélesedő közösséget teremtett és formált, nem a "szem" (azaz a látás), hanem a "fül" (azaz a hallás) útján adatott a kortársak és a későbbi nemzedékek számára. A mai igehallgató nincs tehát hátrányban az első gyülekezet tagjaival szemben! **Isten Szentlelke ugyanis az Igén -- az "apostolok tudományán" -- keresztül adatik!** A "Szentlélek Egyháza" éppen ezért soha sem lehet más, mint az "Ige (Evangélium) Egyháza".

A pünkösdi eseményekről tudósító Lukács itt összegez. Néhány egyszerű mondatban adja közre a Lélek kiáradása csodájának következményeit. Mondanivalója általános, fogalmazása tömör. Így tudja kiemelni azt, ami igazán hangsúlyos. Ha például a mohácsi csata évszázadokra (napjainkig!) ható következményeit kellene összefoglalni, akkor nem a nagy zivatarról, Tomori érsek csapatainak kezdeti sikereiről, a csata tragikus fordulatáról, Zápolya János esetleges késlekedéséről szólnánk, hanem arról, hogy II. Lajos halálával kiűjtultak a trónharcok, három részre szakadt az ország, és a török másfél évszázados uralma végzetesen meggyengítette a magyarságot. Lukács nemcsak evangélistának, hanem történetésznek is kiváló. Ezzel nyújt testvéri segítséget a mai igehallgatóknak.

A tömör összegezésnek van egy egészen sajátos vonása: Lukács úgy beszél a jeruzsálemi gyülekezet életének indulásáról, hogy közben az egész "széles e világra" is ráirányítja a figyelmet. Az igénkben feltűnő furcsa ismétlődésnek magyarázata rejlik benne: Lukács lényegében ugyanazt mondja el az egész egyházzal kapcsolatban, amit a jeruzsálemi gyülekezet életjelenségeként feltár. Nem véletlen a tartalom azonossága; mint ahogyan az sem véletlen, hogy a kifejezések némileg eltérnek egymástól. Együttes jelentésük az, hogy az Egyház és a Gyülekezetek az alapvető életjelenségek tekintetében egyek, a konkrét megnyilvánulási formák azonban különböznek. Kérdésünk tehát ez: **Hogyan él a Szentlélek által megteremtett Egyház és Gyülekezet?** A választ több tény-megállapítás tartalmazza.

1. Egyház és Gyülekezet számára egyaránt **fontos a "belső élet"**, -- ez igénk első ténymegállapítása.

Lukács szinte halmazza a nélkülözhetetlen lelki mutatókat: istentisztelet és úrvacsora, ígehirdetés - "apostoli tanítás" - és imádkozás, templom és magánház naponkénti használattal, nem válogatva egyiket vagy másikat, nem kampányszerűen, lelkes nekibuzdulással majd csüggeteg elfáradással, hanem kitartóan és szorgalmasan, mint akit emésztő vágy sarkall az istenfélelem új tartalmában való elmélyedésre. A helyzet rövid és tömör összefoglalójában ezért különösen jelentős hangsúlyt kap az a megfigyelés, mely szerint Egyház és Gyülekezet lelki életének meghatározó vonása az öröm.

Van okunk a megrendült ámulatra, mert olyan testvérek lépnek elénk a kilométerek és évszázadok irdatlan messzeségéből, akik számára hit és vallás nem kényszerű nyűg, hanem boldog gazdagság, a templom nem ösök patinás hagyatéka, hanem drága otthon, s a prédikáció az úrvacsorával nem valamilyen szertartási tényező, hanem az istenfélelem elmélyülését szolgáló kegyelmi ajándék: közösség az Atyával és az Egy-szülött Fiúval, a megváltó Krisztus Jézussal.

A szavakkal oly takarékosan bánó evangélista nem hagy kétséget olvasóban és hallgatóban afelől, hogy ezeknek a lelki tényezőknek mindegyike életfontosságú az Egyház és a Gyülekezet számára. Baj volna, ha akár csak egy is kimaradna a sorból. Fájdalmas szembesülnünk e ténnyel. Alázattal valljuk, hogy minálunk általában már az is nagy eredménynek számít, ha a lukácsi sorozat egyik-másik tagja időről időre felfedezhető közösségi és magánéletünkben. Nem idegen a templom, imádkozunk is néha, a gyerek vagy unoka hittanra jár, és úrvacsorát is veszünk évente egyszer. Most szorongat az ige, s benne egy szó: "naponta!" Naponta foglalatosság voltak mindebben, - közli a tény Lukács. Mi pedig esedezve kérjük Istenünket, hogy küldje közénk teremtő Szentlelkét!

2. Egyház és Gyülekezet számára egyaránt **fontos a testvéri közösség**, -- ez igénk második ténymegállapítása.

Sokan és sokszor visszaéltek azzal a lukácsi közléssel, mely szerint az első gyülekezet, szélesebb értelemben az őskeresztyénség keretein belül megvalósul a kommunizmus. A tévedés oly nyilvánvaló, hogy magyarázni sem szükséges. Az első keresztyének ugyanis nem a közös termelést vezetik be a javak központi elosztásával tarkítva, hanem egészen egyszerűen a magukét megosztják másokkal. Nem elvesznek, hanem adnak. Nem alamizsnát nyújtanak csupán, hanem önmagukat is a kisebb-nagyobb vagyonukkal együtt, egészen. Úgy is mondhatjuk, hogy "kegyesek a hétköznapok". Jellemző, hogy ebben az eseményleírásban nincsenek felszólítások, nincsenek kívánalmak, nincsenek parancsok, vagy - szelídebb fogalmazásban - nincsenek tanácsok. Döbbenetes természetességgel következik igehallgatásból, imádkozásból, úrvacsoravételből, napi templomozásból az embertárs egészen újszerű szemlélete, a "testvér" szónak gyakorlati tartalommal való megtöltődése.

A személyes mondanivaló néhány kérdésbe sűrítendő: templomos vásárnapok és munkás hétköznapok milyen messze esnek egymástól? Csak arra van gondunk, hogy mi magunk legyünk "kegyesek", vagy felismertük már a Szentlélek munkája nyomán, hogy ebben a kegyetlen világban a hétköznapok "kegyessé" tételére kellene törekednünk?

3. Egyház és Gyülekezet számára egyaránt fontosak a "jelek és csodák", -- ez igénk harmadik ténymegállapítása.

Nem "általában" fontosak! Lukács kifejezetten megszorítást alkalmaz. Azok a "jelek és csodák" fontosak, amelyeket "az apostolok tesznek". Márk evangéliumának végén található Jézusnak az az ígérete, mely szerint az apostoli igehirdetést jelekkel és csodákkal fogja megerősíteni, *hitelesíteni* az Úr. Jelentőségük abban van, hogy a keresztyénség korai szakaszában az isteni ígéretek teljesebbére utaltak. S ebben van jelentőségük ma is. Nagyon lényeges mozzanata igénknek az, hogy Lukács semmit sem mond a jelek és csodák konkrétumairól. Feltűnő lehet, hogy a pünkösdi "jel" -- a Lélek kiáradása kettős lángnyelvek formájában és zűgő szélhez hasonló hangzás kíséretében -- voltaképpen a szobában tartózkodók különleges élménye, amiről csak azért tudunk, mert a résztvevők *elmondták* ezt az élményüket. Lukács számára az a fontos, hogy hírül adja: Isten megtartja ígéletét és megerősíti az apostoli igehirdetést "jeleivel". Egyház és Gyülekezet megszületése és életben maradása egyébként az egyetlen "kézzel fogható jele" a Szentlélek munkájának. Emlékezzünk e pünkösdi ünnepen is Krisztus szavaira: "Ez a *hitetlen nemzedék jelet kíván*, de nem adatik neki más, mint a Jónás jele", vagyis a kereszthalál és feltámadás különös története. Kíváncsi tekintetek előtt rejtve maradnak a hitelesítő isteni pecsét jelei. A Szentlélek által teremtett hit számára pedig bőven elég az újjászüülő evangélium szava.

4. Egyház és Gyülekezet számára egyaránt fontosak a "naponkénti" (azaz rendszeres) együttlétek, -- ez igénk negyedik ténymegállapítása.

Lukács azt írja, hogy az együttlétek a *templomban* és a *háza*knál egyaránt rendszeressé válnak. A rendszeresség mellett figyelembe kell vennünk még két tényezőt. Egyrészt azt, hogy a templomi közösségápolás jelzi: Krisztus új népe nem akar különválni a régi közösségtől, nem akar kivonulni a templomból, amely változatlanul az Isten háza. Másrészt azt, hogy a "kenyér megtörésére", vagyis az úrvacsora Krisztus által rendelt szentségével való élésre a házaknál kerül sor; ami azt jelzi, hogy Krisztus új népe nem akarja botránkoztatni, avagy provokálni a régiekben megmaradó gyülekezetet. A szentségben való részesedés a maga belső ügye marad.

Krisztus mai népe tapintatot is, nyitottságot is, alázatosságot is tanulhat az első pünkösdi nyomán formálódó egyház népétől. A keresztyénység részekre tagolódása önmagában még nem volna baj, mert hiszen a többszínűség is Isten ajándéka. Az ellentétek feszültsége, a gyűlölködő indulatok elhatalmasodása, a másság türelmetlen és ideges érzékelése, a gögös és kirekesztő lelkiesség viszont már a Sátán rombolása bennünk és közöttünk.

A közösségápolás másokkal és a nekünk adott lelki kincs feltő őrzése együtt és jól csak úgy valósul meg, ha Isten Szentlelke világossá teszi előttünk, hogy hol húzódik a határ e kettő között. Pünkösdi üzenetébe így kerül bele a magunk lelki kincseinek megőrzése és a mások lelki érték-rendszerének tisztelete.

5. Egyház és Gyülekezet számára egyaránt fontos, hogy pünkösdi hatását a "kívülállók" is érzékelik, -- ez igénk utolsó ténymegállapítása.

Az első keresztyének vonzóak és népszerűek. Lukács közlése azért jelentős, mert nem az egyes keresztyénekre, hanem a keresztyénség egészére tekint. Néhány év, illetve évtized után elterjed az a rosszindulatú vélemény, vád felőlük, hogy "az emberiség ellenségei". Most azonban még nincs így. Még a realitások érvényesülnek. A keresztyénség nemcsak eszmeként, hanem a hétköznapi sodrásában is szép. Igaz, hogy az első pünkösödöt egyesek gúnyolódása kíséri. Igaz, hogy azonnal fellépnek ádáz ellenfelek. Igaz, hogy a tanítványság -- ahogy Jézus ígérte: "ha gyűlöl titeket a világ, tudjátok meg, hogy engem előbb gyűlölt nálatok!" -- nehéz úton járást jelent. De az is igaz, hogy ez az új út mégis szép és vonzó. Lukács még itt sem állítja, hogy a gyülekezet azért gyarapodik naponta üdvözülőkkel, mivel a közeljövő csábító színekben mutatkozik meg előttük. Itt is csak tényről közöl. S azért teszi ezt, hogy az Igének és az apostoli tanításnak, vagyis a prédikációnak hatását húzza alá. Nem a jövőképp csábító, hanem az Ige erős. Végző soron nem a keresztyén emberek vonzóak, hanem az Ige tör utat a szívekbe ellenállhatatlanul. Lukács úgy beszél egy emberi közösség gyarapodásáról, hogy közben Istenre tekint és Őt magasztalja.

folytatás a következő oldalon

D. ORDASS LAJOS

A Szentlélek munkája a családi életben

A Szentlélek munkaterülete

Azok közül a területek közül, melyeken a Szentlélek a maga áldott munkáját kifejti, az egyes emberi lelkeken kívül talán első helyen áll a családi élet. Első gondolatra el sem hinné az ember, hogy itt végezheti el legkönnyebben a Szentlélek a feladatát. A természetes ész elgondolása szerint minden családi otthonnak nagyon boldognak kellene lennie. Mert hiszen akinek gyermekkorában boldog volt az otthona, annak lelkében égnie kell a váagnak, hogy az ő otthona is olyan legyen. Akinek pedig nem volt otthona, vagy pedig átok ült azon, természetes volna benne a szomjúság, hogy végre szeretett emberek környezetében ő is boldogságra találjon.

Milyen keserves csalódást okoz a természetes észnek a százszorosán cáfoló élettapasztalat, milyen keserű érzésekkel telhetik meg Isten Szentlelke, ha azon a munkaterületen végignéz, melynek családi élet a neve!

Ne szóljunk most azokról az otthonokról melyek előtt bánatos lélekkel állunk meg, az ajkunkon ezzel a kérdéssel: lehet-e még egyáltalában családi életnek nevezni azt, ami bennük folyik? Marad még így is a váltakozó képek egész serege számunkra.

Sok helyütt a családalapításkor a házaselek az otthon életének nagy föladatát meg sem értették. Otthonok alakulnak úgy, hogy annak tagjai csakis önmagukra, külső előnyökre gondolnak. A betöltésre váró hivatásnak egy gondolatot sem szentelnek. Nem törődnek azokkal a teremtésekkel, akik őket egyszer az édesapa és édesanya néven fogják szólítani. Ezért nem nyerhetett családi életük megáldatást még akkor sem, ha szokásból áldásért odaálltak is az Isten oltára elé. - Itt feladata van a Szentléleknek.

Másutt könnyelmű, bohó, szerelmes emberek indulnak a házasságba. De a boldogság tavasza csak nagyon rövid lesz. Csodálkozva kénytelen meglátni az ember, hogy a forró szerelmi vallomások mögött milyen

folytatás a 4. oldalról

Ez lehet a pünkösdi gyülekezetnek is a legnagyobb ajándéka. Hogy nemcsak könyöröghet a Lélek kiáradásáért, hanem hálát is adhat az első és az ezt követő pünkösdkért. Hogy nemcsak azt énekelheti: "Jövel Szentlélek Úristen!", hanem azt is, hogy "Van örök kincsünk, aminél becsebb nincs a földön, s égen; és hogy "ez az Isten szent igéje!" Ámen.

sokszor lakik rettenetesen fagyos szív. Megmarad a családi élet kerete, de az élet maga kipusztul abból. Az állítólagos örök szerelemből semmi sem hatol befelé. - Itt feladata van a Szentléleknek.

Találkozunk akárhányszor boldog otthonokkal, melyekből azonban lassan-lassan elrabolja a boldogság lelkét az életgond. Pedig ez nem feltétlenül elválasztó hatalom. Van a gondnak és a keresztnak egyesítő ereje is. A szenvedés nagyon elválaszthat, de egyesíthet is eltéphetetlenül erős kötelékekkel. Attól függ, hogy közösen, vagy külön-külön hordozzák-e a gondokat. Talán nincsen elhagyatottabb ember ezen a világon, mint két házastárs, aki egymás elől elzárkózott lélekkel él. - Föloszthatja a családi élet boldogságát maga a hivatás-teljesítés is. Ebben a tekintetben nagy kísértésnek van kitéve még a legjobb szándékú ember is. Nagy munkaterületeket keresünk és a kicsike otthont elhanyagoljuk. Férfiakra és asszonyokra sokszor egyaránt áll ez - itt is feladata van a Szentléleknek.

Mindannyiunkat pedig számtalanszor megtanított már az élet, hogy a magunk erejével még a boldogságunkat sem építhetjük meg, amiért így könyörgünk: „Jövel Szentlélek Úristen!”

A Szentlélek munkája

Milyen jó is, hogy van akihez fordulhatunk és van, aki kész is segíteni. Még a legreménytelenebbnek látszó helyzetekben is csodálatos változtatásokat tud elvégezni Istennek Szentlelke. Munkája a régi, úgy mint azt a pünkösdi apostolai óta sok-sok keresztyén ember átélt és amint ezt a drága élményét Luther bölcs tanításában el is mondja.

Isten a családot a benne hívők kicsi közösségéül rendelte. Ezért szívesen vezeti a keresztyén ember életét úgy, hogy a hívők közösségébe a **meghívást** a családi életben belül kapja meg. Vagy eseményeket használ föl - és ki ne értette volna meg ezeknek hangját - vagy embereket alkalmaz a hívogatásra. Hitvest hitvestárs, testvért testvér, gyermeket szülő, szülőt gyermeke útján hívja meg a Lélek az Isten országába. Az őskeresztyénség idején Pál apostol azt a tanácsot adja a híveknek, hogy pogány házastársuk mellett maradjanak meg, mert megtérését segíthetik elő. (I. Kor. 7:12-14) Ki ne állott volna még meg gyönyörködő lélekkel a Szentírásnak az előtt a tavaszi, virágfakadásos képe előtt, mely János evangéliumának első fejezetében tárul föl előttünk. A tanítványok egymás után sietnek hírt adni a Messiás megtalálásáról, közöttük van András, aki - miután tele-szította lelkét az ég küldöttének csodálatával - elsiet testvéréhez, Simonhoz, hogy őt is meghívja.

Ismert tény az Egyház történelméből, hogy Augustinust Isten Szentlelke Monika könnyeivel hívta meg. Sok keresztyén ember előtt bizonyára élénken áll az a kép, amikor az otthonából méreggel elüldözött Sadhu Sinder Singh hitvalló hűség eredményezi, hogy a lábadozó beteghez odamegy az édesatyja, szomjas lélekkel keresve a világ Megváltóját.

Gyülekezetnek szánta Isten a családot és a Szentlélek addig nem nyugszik, míg annak tagjait *egybe nem gyűjtötte*. Szóltunk főntebb családi életről, melyben egymás számára idegenül járnak a házasfelek. Együtt élnek, de elzárkózott lelkük mérhetetlen távolságban van egymástól. A fiatalok és öregek ismert ellentéte a halál leheletével tudja megbénítani a családi életet. És elmennek egymás mellett az otthon tagjai részvétlenül, bűnös mulasztással, mint abban a példázatban a vérző sebű ember mellett a pap és a lévita. De Isten Szentlelke - ki tudná megmondani hogyan - irgalmas samaritánust támaszt a családban, aki lehajlik, életet közvetít, aki nyelveket oldoz meg, aki lassan egybegyűjt. Vagy ott, ahol - mint a tékozló fiú példázatában - a hazuról elkergető vágy messze idegenbe tépte a gyermeket, a gyermeklélek fölkeltegetésével ellenállhatatlanul beleoltogítja az emberbe a gyermek igazi, szívbeli könyörgését: „Haza akarok menni!” Így gyűjti egybe az otthon tagjait a Szentlélek.

Az otthonunkban szeretjük felvenni a régi kabátot és a jól kitaposott cipőt. Ha elmegyünk, finomat öltünk magunkra. Ez alapjában véve egyáltalán nem baj. Az otthon életének boldog kényelméhez ez is hozzátartozik. A baj csak akkor kezdődik, ha az a kabát- és cipőváltás példázatává lesz a lelki magatartásunknak. A legtöbb ember, ha hazatér, felölti a régi emberét is és akit odakünn kifogástalan embernek ismernek otthon lusta, szolgálatkészség nélküli, szőfukar, udvariatlan. Itt az igazi értékek meg látásához a Szentlélek *megvilágosítására* van szükség. Jézus azt mondta egyszer: „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelkében pedig kárt vall?”- Jézus alázatos lelkű szolgájának szabad ezt a nagy igazságot ebben az összefüggésben, változott alakjában is használni: mit használ neked édesapa vagy édesanya, ha az egész világot megnyered is, de kicsi családod boldogságát elvesztegeted? Világosságra van itt szükség. Meglátni magunkat és földi értékeinket teljesen tiszta képben. Valahányszor egy családban egy ember jóvá alakul, ott állunk az előtt a tény előtt, hogy a Szentlélek rávilágított.

Luther azt mondja kátémagyarázatában, hogy az Isten Szentlelke a keresztyén hívők közösségében nekem és minden hívőnek naponként *bűnbocsánatot ad*. Van-e valaki közöttünk, aki egész lélekkel ne vágyód-nék ez ajándék után? Igen ám, de van az Úrtól tanult imádságnak egy, az egész világon - sokszor még a pogányság között is - ismert, feledhetetlen és elkerülhetetlen kérése: „Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek!” Isten bűnbocsátó kegyelme együtt akar járni a mi megbocsátó készségünkkel. Ennek pedig a legal-kalmasabb gyakorló iskolája nem az általánosságban vett nagyvilág, hanem az a kicsi gyülekezet, melyben minden nap alkalmunk van meg-bocsátani - a családt!

A bűnbocsánat titkos áldása mellett általában keresztyén vallásunk mélységeinek meglátására nincsen alkalmasabb hely a világon, mint az otthonunk. Itt éljük át vallásunk központi igazságait teljes egyszerűsé-

gükben. Hogy miként tekintsek az Istenre, megtanít reá a bizodalommal teljes gyermeki szem nézése, Miképpen képzeljem el Isten szeretetét az emberekhez, megtanulom a szülő gondviselő szeretetéből. A keresztyén élet legfőbb törvénye a szeretet, írott betű nélkül is megvilágosodik előttem. A helyettesítő szenvedés nagy titkát itt értem meg. És ami a legdrágább, a családi életben tanulhatom meg legkönnyebben bizonyossággal hinni az örökkévalóságot, amikor az egészen közel lép hozzám. Lehet, hogy nem érzem az örökkévalóság leheletét akkor, ha százezrek elhullásáról olvasok hírt a háború zajában. Pusztító járványok gyermekhalála nem érinti meg talán egészen közélről a szívemet. De, amikor kapu zárul a legkedvesebbem élete mögött, akkor utat talál a szívemhez az Írás üzenete a hívők megmaradó életéről. Egy pogány korban élő Cicero a leánya halálakor sejtí meg az örökkévalóságot. Mihozzánk is egészen közel lép és föltárul világosságában az elkövetkező élet, ha - szeretünk. A családi körben látogat el hozzánk szívesen a **megszentelő** Isten Lelke.

Az ember a Szentlélek munkaeszköze

Mindezekből látszik, milyen fontos működési területe a Szentléleknek a családi élet, de világosan látszik az is, milyen fontos a családi élet megszentelődésében is a Szentlélek munkaeszköze - az egyes ember.

Példázatot mondok:

Volt egyszer egy csodálatosan szép kert. Nem száradt el virága, füve a tikkasztó forróság napjain sem, mert a gazdája vízvezetékéből hosszú, kígyózó csövön át öntözgette. Egy napon azonban lassabban szívárgott csak a víz, majd egészen elállt. A gazda azt hitte, bizonyosan a tartály, a forrás apadt ki. Végül is szét kellett szednie a csövek csavarjait és most látta meg a bajt. A csavarok idővel berozsdásodtak, eldugódtak, ezért nem tudta az ember az öntözést akadálytalanul ellátni. Gondos takarító munka után minden rendbejött és kiáradt tovább is az életet ajándékozó víz sugar. Családi otthonunk ránk bízott virágoskert. Teremnie, fejlődnie kell. A családi életet megszentelő örök kútforrás a Szentlélek Isten. Öntözőcsöve, eszköze az ember. Ha fönnakadás van, ne szaladjunk balgán a forráshoz, siránkozva, hogy kiapadt, hanem engedjük inkább magunkat megvizsgálni, nem rozsdásodott-e be a lelkünk vezetéke? Engedjük meg Istennek, hogy szétszedjen és megtisztítson minket. Az Istenben való elmélyedésünknek szent óráin kapcsoltsuk ki magunkat, - hogy megjavítva ajkunk beszédét, szívünk érzelmeit, kezünk szerető szolgálatát, áradhasson rajtunk keresztül újból az élet áradása, a Szentlélek áldott permete.

Élethajóról szoktunk szólni. A családi élet hajóján evezünk a tengeren át. Vészes viharokon, súlyos kísértéseken keresztül. Oh, hogy fáj a szívünk, hogy olyan sokan elmerülnek! A révbe jutó hajók is kétféleképpen eveznek azonban. Sokan emberföldrötti önkínzás árán jutnak célhoz, mások

Istennel a szívükben, örvendő lélekkel küzdenek le minden kísértést. E kettőnek példázatát látom két régi-régi mondában.

Azt tartja a monda, hogy Odüsszeusznak kedve támadt arra, hogy a szirének hangját meghallja. Veszedelmes vállalkozás volt ez, mert akik hallották a dalt, ott pusztultak el Szküllá és Karübdisz örvénylő mélységeiben. Odüsszeusz egy tervet eszelt ki. Hajóslegényeinek fülébe viaszt öntetett, magát pedig az árbocfához köttette. Halotta a dalt, mégis megmenekült.

De szól a másik Orfeuszról, kit kora pogány istenei rákényszerítettek arra, hogy azon az úton hajózzon el. Orfeusz csodásan tudott játszani a hárfán. Amikor a veszedelmes helyhez ért, belekapott a hárfája húrjaiba és oly gyönyörű dalt játszott, hogy maguk a szirének is ámulva hallgatták. És így a hajó és utasa megmenekült.

Boldog család, mely utazásában lelkében hordozza a megszentelő Istent, s a nehéz kísértések óráiban fölcsendülhet lelkében az Istent magasztaló zengő aranyhárfá.

Előadás Cegléden, 1933.

SCHOLZ LÁSZLÓ

A lélek

(Dallama: Miatyánk, ki vagy a mennyekben)

A Lélek hív és összegyűjt,
Kigyűjtja pünkösdi lángjait.
Szív, melyet bánat, gond megült,
Sok testvérszívre várhat itt.
Ez Krisztus gyülekezete,
Isten ujjának műhelye.

A Lélek lángja mint a tűz
Perzsel, fájdalmat is okoz.
De megtisztít, demont kiűz,
Meghátrál tőle a gonosz.
A zajló szívre béke száll,
Mihelyt bűnétől tiszta már.

A Lélek Krisztushoz vezet,
Mindent az övéből merít,
Bocsánatot ad, életet,
Örömmre indít, felderít,
Az Úrhoz visz, ki nem halott,
Halott volt, ám fel támadott!

Az élő Krisztus küldi el
Lelkét ma is, mint valaha
S vigasztal, gyámolít, nevel
az egyházban Ő általa!
Hol Krisztus Lelke van jelen,
Újult fán jó gyümölcs terem.

Gyümölcs izes, száma sok:
Hűség, szelídség, szeretet ...
Szegények mind, sőt koldusok,
Kikben ezt föl nem lelheted;
Dúsak viszont, sőt kincsesek,
Kikben pünkösdi bor pezseg.

Ó, Szentlélek, te szállj közénk!
Lásd, egybe gyűltünk, várva rád!
Érints meg Isten ujjaként,
Heved bensönket járja át,
Készíts mibennünk tűzhelyet
S leszünk élő gyülekezet!

RÖKUSFALVY PÁL

Az élet értelme

1.

„Pénteken délben, 1714. július 20-án Peru egyik legszebb hídja leszá-
kadt, s öten, akik éppen átmenőben voltak, a mélységbe zuhantak.” Ezzel
a mondattal kezdődik Thornton Wilder „Szent Lajos király hídja” c.
regénye. Az öt ember sorsát pergeti vissza. Haláluk nem volt véletlen. Mind
az öten életüknek olyan pontjára érkeztek, amikor nem volt már, aki
szeresse őket, s nem volt, akit szeressenek.

Amíg élünk, életünk teljes lehet. Amíg szeretünk, s szeretnek - van
értelme az életünknek. Ez a családnak is a jellemzője. A család: az
életünknek értelmet adó szeretetközösség.

Az élet értelme nem titokzatos dolog. Mindenki segíthető abban, hogy
rátaláljon.

Az élet értelme személyes végső kérdésünk, olyan probléma, amelyet
mindenkinek - s lehet, hogy élete folyamán többször is - magának kell
megoldania. Végső kérdés, tehát abszolút érvényességű és egyértelmű
választ kell adni.

2.

Mi az élet értelmének lényege? Mi a funkciója?

Az élet értelmére rátalálni annyi, mint megvalósítandó értékre találni,
pl. gyermeket felnevelni. Olyan dolog, személy vagy közösség, ügy, cél,
amiért érdemes, amiért kell élni; ami erőt ad, ami minden energiánk
összefogására ösztönöz; ami irányt mutat, tartást ad, s ami örömforrás is.

Mitől függ, hogy rátalálunk-e? Három olyan feltétele van, ami objektív
élettörvényként érvényesül sorsunk alakulásában: 1. érték-rendben élni;
2. igazságban élni; 3. szüntelenül fejlődni.

Mi az érték? Miért fontos, hogy legyenek belső értékeink? Hogyan
ismerhetjük fel és valósíthatjuk meg azokat?

Minden ember annyira gazdag, amennyire belső értékvilága gazdag. Az
érték a konkrét dolgoknak számunkra fontos tulajdonsága; pl. egy szere-
tett lény hűsége, a tiszta levegő értéke. Az embert, a dolgot látjuk,
észleljük, az érték megragadására azonban nincsen külön érzékszervünk.
Azt csak a személyek, dolgok ránk gyakorolt hatásán mérhetjük le.

Az értékek felismeréséhez szükséges - de nem elégséges - a világos
értelem, de ahogyan Saint-Exupéry írja: „jól csak a szívével lát az ember”.
Az értéket el is kell ismerni, azonosulni kell vele, csak így tudjuk megva-
lósítani, beépíteni a személyiségünkbe.

Az igazi érték - pl. egészség, becsület, szeretet - pénzen nem vehető meg, de ha már a mienk, soha nem is vehető el tőlünk. A szegény ember is lehet „gazdag”, s a gazdag is néha szánalmasan „szegény”. A legnagyobb szegénység az embertelenség. Ma még mindig nincs helyreállítva az értékrend, s ez nem csak magyarországi körkép.

Az értékrend kialakítása: állandó megújulásunkért folytatott szüntelen belső küzdelem, amelynek belső energiaforrása életszeretetünk, élni akarásunk. Minden igazi érték ugyanis életérték. Az egyén és a nemzet emelkedése is élni akarása erősítésével, s pusztulása értékrendje, élni akarása felőrlésével kezdődik. Ezzel kapcsolatos az elmúlt idő két eseménye. 1990 kora őszen a televízió arról adott hírt, hogy a gyermek- és ifjúkori öngyilkosságok száma - hosszú idő után először - csökkenni kezd. A nyilatkozó pszichológus kommentárja: új ifjúsági közösségek, pl. cserkész és egyházi közösségek alakulnak, amelyekben őszintén megbeszélhetik az igazi problémáikat. A másik tény: egy nemzetközi felmérés azon kérdésére, hogy a megkérdezett véleménye szerint jövőre jobb, rosszabb vagy ugyanilyen lesz-e az ország gazdasági helyzete a megkérdezettek túlnyomó többségének válasza - az eltelt negyven év utóhatását reálisan felmérve -: rosszabb. Szinte valamennyi tömegközlelési eszköz kommentálja: a világon a legpesszimistább nép a magyar! A tömegközlelési eszközöknek ez a nyilvánvaló és irányított hazugsága tömegpusztító hatású, mivel egy nemzet újra csírázó élni akarását törli meg, az élet értelmébe vetett hitét apasztja, rabolja el.

Igazságban élni. Nem erkölcsi parancs ez, hanem ez is élettörvény, a fennmaradás törvénye. Elemi erejű evidencia, hogy alakítani csak azt tudom, amit pontosan ismerek, kendőzés nélkül. Sorsalakítás, különösen pedig sorsfordítás, csak sorsvállalással lehetséges. A sorsom vállalása nem beletörődést jelent, hanem az a megújulásom kiindulópontja. Az egyes ember is, de egy egész nép is csak az igazság légkörében fejlődhet, emelkedhet. S igazságban élni annyit jelent, mint a valóságot olyannak merni és tudni venni és mutatni, amilyen.

Szinte áthatolhatatlan hazugságban élünk. A harc ellene reménytelen, mint ahogy a gyűlölet ellen is: de fölösleges is ezek ellen harcolni. A „tégyp a gyűlölet ellen!” mozgalom valójában csak rafináltan újra meg újra tudatosítja, konzerválja, terjeszti a gyűlöletet. A hatékony út mindig konstruktív: szeress! Ha egy tempom ablak nélkül épül, a benne tenyésző sötétséget nem lehet úgy eloszlatni, hogy zsákkal hordatjuk bele a napfényt, mint a balgaságról szóló mesében. Vágjunk rajta ablakot! A fény magától elűzi a hazugság sötétségét. Keresztyének vagyunk, legyünk világosság!

Szüntelenül fejlődni, mert aki megáll, elkezd visszafejlődni! „Mi dolgozunk a világon?” teszi fel a kérdést Vörösmarty Mihály. „Küzdeni erőnk szerint a legnemesbékért. Előttünk egy nemzetnek sorsa áll!” Az élet fejlődéstörvénye: értéképítő módon haladni, a nagyobb ellenállás irányá-

ba. A kisebb ellenállás irányába való haladás egyet jelent a posvány kényelmét választó, sodródó visszafejlődéssel.

Ha egy kertet egyszer művelni kezdtek, annak gondozását soha többé nem lehet abbahagyni, mert az pusztulásnak indul. A gazt nem kell ültetni, elég a kertész kezét lefogni. Az életben nincsen értéksemleges helyzet. Amelyik emberkertben (pl. egy „Kindergarten”-ben) nincsen léleképítés, ott lélekrombolás folyik. Magyarország viruló emberkertjén nyolcvan év alatt háromszor ment végig egy gözhenger: két világháború után négy évtizeden át testet-lelket pusztítva hengerelt egy idegen hatalom. Négy év még az újraeszméléshez is kevés!

A talentumok története is a szüntelen fejlődés-fejlesztés törvényét példázza: ha „egy talentumos” emberként nem fejleszttem emberségemet, visszafejlődöm, s elvételik tőlem az is, ami volt. A mi talentumaink a legnagyobb értékeink: az Isten képét viselő emberségünk. Az élet értelme bennünk van! Fel kell fedezni, kamatoztatni kell, azaz kibontakoztatni - gyermekkorban, örömben, tanulásban, szerelemben, pályaválasztásban, munkában, szolgálatban, minden élethelyzetben. S „többtalentumos” emberekként rájövünk, hogy a gazda nem „kegyetlen”, hanem előrelátó, s a teremtésben belénk égetett egy törvényt, a teremtés folytatását önmagunkban.

Mindezt megvalósítani családban könnyebb, s egy nemzettel azonosulva még könnyebb, mert a házasság is, a család is, s a nemzet is szeretetből vállalt sórszövetség. A szeretet pedig nem egyéb - a családban is, s a nemzetét is - mint a közös sorshoz méltó magatartás.

3.

Az élet értelme egyénenként, s életkoronként változó. A kritikus kor a serdülő- és az ifjúkor. A gyermekkor „értelme”: örömben, szeretetben kiteljesedni. Ezt biztosítani - a felnőttek feladata és felelőssége. A serdülő- és ifjúkorban dől el - s még felnőtt támogatással - , hogy sikerül-e a saját értékrendet kialakítani, életünk saját értelmét megtalálni. Felnőttkorunk meglegedettsége, értelme is ettől függ. Az értékskála, az élet értelmes lehetőségei gyakorlatilag végtelenek, ha életünk virágzó fáját a tavaszi fagytól sikerül megvédeni.

Ahogy az érték meglátására, úgy az élet értelmének - különösen az egyre romló életkörülményekből való „kiolvasására” - sincsen külön érzékszervünk, de ez nem is szükséges. Az élet értelmének megragadása értelmes feladat és hit kérdése. Az életünknek mi magunk adunk értelmet azzal, hogy vágyainkat és gondjainkat értelmes céllá, feladatokká fogalmazzuk. Nagyon sokan egy tévedés áldozatai vagyunk: az élet könnyűségét összecseréljük az élet értelmével, s azt hisszük, ha nem megy jól a sorunk, nincs értelme az életünknek. Sajnos, a mai nevelés is ezt a hamis életfelfogást sugallja. Ha ez igaz lenne, akkor már évszázadokkal ezelőtt őseinknek sem lett volna értelme soha fiatal párokként otthonépítésbe,

gyermekvállalásba kezdeni. Az élet értelmetlenségének élménye - mivel csalóka érzélem -, éppen ez az értelmetlen, s nem az élet.

Igaz, az élet értelmét alapvetően a holnap örömét előkészítő feladatok adják, Ám közben - átmenetileg, vagy tartósabban - a szomorúság, a szenvedés is, kiegyenlítő, kiemelő része az örömnünknek, az életünknek. A szenvedés kemény tanítómester. Lényeglátásra szoktat, s alig járható szűk ösvényen vezetve döbrent rá a nehéz, de értelmes feladatokra. A szenvedésben legtöbbször nem a már megtörtént, hanem a jövő bizonytalansága, a kiszolgáltatottság érzésének elviselése a legnehezebb. Az ember éppen ezért kénytelen hinni.

4.

A hit egyszerre ugrás a semmibe és megkapaszkodás a valamiben, ami több, nagyobb, erősebb nálunk, a lelkünk mélyén lévő Istenben. A keresztényen tanítás és a modern mélylélektan egyként Istenre mutat. A teremtés-történet szerint Isten a saját képére teremtett. A mélylélektan (Carl Gustav Jung) tapasztalatai szerint a tudattalan folyamatainak mélyén és középpontjában - minden nép gyermekeiben egyaránt - működő öskép az istenkép. Az Istenben való önmagunkra találásunk a személyes istenhite jutás élménye. Ez a személyes élmény a Jézus Krisztus által való személyes megváltás élménye Ez az élet értelmébe vetett hitünk legmélyebb és legszilárdabb fundamentuma Ez az élmény lehet életre szóló, ez az élmény megfakulhat, sőt a lelki élet hiánya vagy a silányuló emberség teljes életre elzárhat ettől a lehetőségtől.

Hitre jutván is előfordulhat velünk, hogy imádságok is istenkereső belső vándorlások során olyan mélypontra jutunk, hogy csupán Istennel perlekedő akaratumk éltet, vagy már az sem, s csak csendesen fohászkozunk: „Hiszek Uram, légy segítségül az én hitetlenségemben!” S ha már semmi kézzelfogható alapon a reményre, akkor sem tudom feladni, mert minden élet önmagában hordja az értelmét, él és élni akar. Már csak egyet tehetek, Reményik Sándorral együtt, tompa kábulatban - ha jön - átadom magam az Úr ingyen Kegyelmének.

HIBAIGAZÍTÁS

1995. tavaszi számunk 12. oldalán a „Historia est magistra vitae” c. cikk szövegében

- alulról a 15. sorban az énekszám helyesen: 229/1
- alulról az 1. sorban az Ágostai Hitvallás VII. cikkelyéről van szó.

A hibáért szíves elnézésüket kérjük!

Dr BOLERATZKY LÓRÁND

Még egyszer az egyházkerületek kérdéséről.

Az egyházi közvélemény jelentős része a jelenlegi zsinat eredményességét, vagy eredménytelenségét két fontos kérdésen: (1) az egyházkerületek beosztásán, és (2) a püspöki szolgálaton keresztül fogja lemérni. Ennek a két kérdésnek súlyponti kérdésként való felfogása azzal magyarázható, hogy a korábbi állami és egyházi diktatórikus vezetés egyik legfájdalmasabb, elevenbe vágó intézkedése volt 1952-ben a négy egyházkerületnek felére való csökkentése. Tudjuk, hogy ezt az egyházat alapjaiban sújtó "megoldást" nem annyira takarékosági szempontok, hanem sokkal inkább politikaiak indokolták. Meg akarták mindenáron bontani az egyházi régiók egységét és lehetetlen területi beosztással összekeverni a más kegyességi szokást követő evangélikusságot.

Kapi Béla püspökből így tört fel a Dunántúl évszázados egységét megbontó zsinati határozat felett érzett fájdalom:

"Eltörölhették a föld felett lévő Dunántúlt, a temetők sírjaiból feltört a föld mélyén még mindig élő halhatatlan Dunántúlt! Politikai érdekből lehet egy új egyházi térképet rajzolni. Könnyű megriasztott papok szájára lakatot verni! Könnyű félreállítani régi, hű, rátermett vezéreket! És könnyű helyettük engedelmes bábokat, csinált nagyságokat vezető állásokba helyezni! De a múltat nehéz legyőzni! ... Az egyházkerület kivégzések nem adtak ki gyászjelentést. Pár soros zsinati határozat az egész. De a mondat végére Isten keze rájegyezte hívő emberek bizodalját: "A feltámasztás reményében!"

Az egyházkerületek beosztása mögött az a nyílt vagy rejtett szándék húzódik meg, hogy a területi változást kimondó zsinati határozat után választásokra kerül sor az egyház felső szintjén. Mivel a rendszerváltozáskor sajnálatos módon -- eltérően a református egyháztól -- ez elmaradt, és a "kétszintű zsinat" lehetősége sem valósult meg, az új választások tennék lehetővé a múlt végleges lezárását, az attól való elhatárolódást. Természetes, hogy a választások kapcsán bekövetkező esetleges személyi változások nem oldanak meg egy csapásra a felmerült problémákat, mégis a megmérettetés új erő forrása lehet. a széleskörű bizalom kiteljesedésének eszköze.

A kerületek kialakításánál elhatározó jelentőségű, hogy a zsinat tud-e új püspökképet kialakítani, el tud-e szakadni a régi, diktatórikus, drágán működő püspöktípustól, és tud-e olyan változást előmozdítani, amikor a püspök valóban a lelkészek testvére és pásztora. Ha ezt a típust akarjuk kialakítani, akkor nyilván olyan megoldásban kell gondolkozni, amely mellett a püspökök többsége vidéken, lelkészei és hívei között élő aktív gyülekezeti lelkész.

Az egyházkerületek célszerű kialakításánál nyilvánvalóan többféle szempontot kell figyelembe venni. Az alábbiakban exemplificative -- példálózva -- néhány szempontra szeretném a figyelmet felhívni.

1). El kell dönteni, hogy a tájegységek figyelembevételével **hány egyházmegyére** lenne szükség. Előzetes becslések alapján úgy tűnik, hogy amennyiben egy egyházkerülethez 3-5 egyházmegye tartoznék, akkor biztosítani lehetne az egyházkerület intenzív pasztorálását a püspök-részéről is.

2) Figyelmet kell fordítani a **közlekedési** szempontokra is. A jelenlegi kerületi beosztás, amikor közel 600 km hosszan szalagszerűen helyezkednek el a kerületek, aligha mondható ideálisnak a kettős budapesti székhellyel. Azt is számításba kell venni, hogy a püspöki látogatások és a lelkészek budapesti hivatalos felutazásai milyen költséget jelentenek. Egy püspöki székhelynek Budapesten való rögzítése mindenképpen indokoltnak mondható, három egyházkerület létesítése esetén Győr és Békéscsaba, esetleg Nyíregyháza látszanék leginkább alkalmasnak.

3). **A hívek, illetve a lelkészek számát** is figyelembe kellene venni, úgyszintén a püspöki székhelyként számításba jövő gyülekezetek anyagi körülményeit is. Nyilvánvalóan az lenne kívánatos, ha nagyjából azonos lélekszámú és nagyságú egyházkerületek kialakítására kerülne sor. Bruckner Győző az egyházkerületekről írt alapos tanulmányában ideális megoldásnak a kb. 80.000 hívőt magában foglaló egyházkerületet tartja, mert a rendszeres és következetes egyházvédelmi szempontok kisebb egyházi közigazgatási területet követelnek meg.

4). Helytelen lenne a **történelmi szempontok** teljes elhanyagolása. A múltban az egyháznak négynél kevesebb egyházkerülete nem volt, s az egyházkerületek kisebb területiális egységet foglaltak magukba.

Közismert tény, hogy a két világháború között a két legkisebb egyházkerület: a Tiszai és a Dunáninnyi egyházkerületek ideiglenes összevonására törekvések voltak, ez azonban nem valósult meg. Ez a lehetőség a zsinat előtt most is nyitva áll.

5). Az egyházkerületek kialakításánál figyelemmel kell lenni az **országos egyházat** érintő problémákra is, tekintettel arra, hogy vannak olyan jogosítványok, melyeket a püspökök együttesen gyakorolnak.

6). **Takarékosságra** feltétlenül törekednünk kell, de nem a minden áron való takarékoságra. Nagy elveket, elsőrendű egyházi szempontokat nem szabad egyszerűen takarékosági kérdésként kezelni. Megtakarításokat az eddigi adminisztráció racionálisabbá tételével kell elérni. Önmagában egy püspökség felállítása a minimális segédszeméllyel, szerény keretek között, nem jelenthet leküzdhetetlen akadályt, főleg ha esetleg eltérő nagyságú javadalmazásra kerül sor. Az anyagi kérdés végső soron spirituális kérdés; a kerületek számának növelését missziói kérdésként

is kell kezelnünk, amely az egyház lélekszámának további csökkenését van hivatva megakadályozni.

7). **Egyházjogi** szempontból nem helyeselhető sem az egy, sem a jelenlegi kétkerületés megoldás, mert mindegyik a diktatórikus egyházvezetés lehetőségét rejtí magában. A hivatalára nézve idősebb püspöknek a jelenlegi törvények értelmében csak az egyik kerülettől van megbízatása, és csak jogi fikcióval lépett elő az országos felügyelő elnöktársává. Mivel elnöki jogokat gyakorol, püspöktársához képest többletjogokkal rendelkezik, ami óhatatlanul a demokratikus elvek sérelméhez vezet, mert végső soron hivatalból az ő akarata a döntő. Három kerületés megoldás mellett kellő ellensúlyt jelentene a két püspök az országos püspök hatalmi túlsúlyával szemben.

Történeti, egyházvédelmi, takarékosági és egyházjogi szempontok egyaránt a jelenlegi Budapest-centrikus két egyházkerületi beosztás ellen szólnak. Alapos mérlegelés után úgy gondolom, hogy evangélikus egyházunknak **három egyházkerületre** lenne szüksége, mert ez biztosíthatná legjobban az egyházvédelmi szempontokat: az egyház megerősödését és egyben a püspökök tehermentesítését is.

Az előrelépést jelentő jogszabályt ennek a zsinatnak mindenképpen meg kellene alkotnia, mert ha ezt elmulasztaná, az egyháztagoknak óriási csalódást jelentene. Az erre vonatkozó zsinati törvénynek a hatályba léptetéséhez legfeljebb hosszabb időt kellene biztosítani, s arról az országos közgyűlés dönthetne.

A püspöki szolgálat időtartamának kérdése.

A jelenleg hatályos törvények szerint a püspököt élethossziglan kell választani. Való igaz, hogy a legtöbb evangélikus egyházban az élethossziglan választás honosodott meg, bár az ellenkezőjére is van példa. Teológiai szempontból aligha emelhető kifogás akár az élethossziglani, akár a ciklikus megoldás ellen.

A reformációt követő időben megmaradt ugyan a püspöki (szuperintenden-si) intézmény, bár a katolikustól eltérő tartalommal, de ez mindenütt nem volt általános, hisz német területen a fejedelmek szerepeltek "Not-bischof"-ként.

Nálunk a püspöknek a pártállami időben betöltött diktatórikus szerepe, s az a tény, hogy belülről gyakorlatilag nem voltak leválthatók, mert az államhatalom bizalmából kerültek erre a posztra, vezetett annak felismeréséhez, hogy a püspöki tisztséggel és egyben az országos felügyelői tiszttel kapcsolatban is a ciklikus megoldás előnyösebbnek látszik egyházi szempontból.

A célszerűségi szempontoknak kell érvényesülni. Aristoteles azt írta: "A demokratikus alkotmány alapelve a szabadság, a szabadság feltétele pedig, hogy **az alattvalók és vezetők váltsák egymást**".

Az Osztrák Evangélikus Egyház zsinata az elmúlt év végén is hasonló kérdéstről folytatott élénk vitát, legfőjebb más indoklással kívánta a püspöki és szuperintendensi tisztség időtartamát 6 vagy 12 évre meghatározni. A zsinati javaslat indoklása szerint az a probléma teszi a kérdés felvetését indokolttá, hogyha egy választás után a megválasztottak és a gyülekezetek között a bizalmi viszony és az együttműködési készség nem jönne létre, a ciklikus megoldás előnyösebb lenne, másrészt a püspöki vagy szuperintendensi hivatal viselése erősen igénybe veszi annak betöltőjét, így célszerű azt időhöz kötni.

A célszerűségi szempontok a fentiekén túl azt is sugallják, hogy megfelelő személycserék az egyházat új életteli erőkhöz juttathatják és hozzájárulhatnak az egyház igazi megújulásához.

Budapest, 1995. március 31.

Válasz Harmati Bélának

a Zsinat 3. sz. bizottságához írott hozzászólásához

"Még egyszer az egyházkerületek kérdéséről" c. cikkemhez írt hozzá-szólásában Dr. Harmati Béla mindjárt bevezetésképpen így ír: "Mivel az egyházban a struktúrák másodlagosak és szolgáló, a propriumot elősegítő karakterük van, hamis az az elvárás az egyházi közvélemény jelentős részétől, hogy a zsinat eredményességét az egyházkerületek beosztásán és a püspöki szolgálati idő meghatározásán lehet majd lemérni."

Ez a megállapítás azért nem állja meg a helyét, mert a zsinatnak elsőrendű feladata, hogy az egyházi szervezetet - így az egyházkerületet is kiépítse - mégpedig eredményesen. Egy új egyházkerület felállítása is hozzájárulhat az egyház megerősödéséhez, súlyának növekedéséhez. Az semmiképpen sem feladata a zsinatnak, hogy ezen túlmenően - tehát a jogalkotáson kívül - más tevékenységet is végezzen. Tehát az egyházi struktúra eredményes kiépítésén keresztül már le lehet mérni a zsinat eredményes működését.

Megdöbentett, amikor a hozzászólás "Kapi püspök romantikus pannon ke-szervéről" szól és azzal érvel, hogy akkor a Dunántúl egysége nem volt meg, mert a Dunáninneni Kerület egy része is a Dunántúlon volt. Úgy gondolom, hogy nem az a döntő, hogy földrajzilag a Dunántúlon más kerület is osztozott, hanem az egyházkerületnek a felszámolása, amely köztudottan politikai okból történt, hogy a dunántúli evangélikusságot megosszák. Milyen igaza van Kapi Bélának, amikor emlékirataiban így ír: "Őh a történeti múlt félelme válik azokra, akik erőszakkal és hazugsággal meghamisítják a valóságot és elárulják a történelem régi, hamisítatlan igazságait." Az évszázados Dunántúli kerület megszüntetése úgy gondolom, kellő alapot nyújtott a bänködáshoz.

Kétségtelen, hogy az egyház számára az iskolák elvétele jelentette a legnagyobb csapást, de mivel ez a kérdés nagyjából megoldódott, a közvélemény érdeklődési körébe tartozó kérdések közül elsősorban a kerületek problémájának megoldása vár még a zsinatra. Igaz, hogy Trianon nagyon meggyengítette az evangélikus egyházat, mégis csak harminckét év elteltével került sor a kerületek számának

felére apasztására. Ennél a rendkívüli érvágásnál Trianonon kívül igen erősen esett latba az a pártállami célkitűzés, amely - legalábbis kezdetben - az egyházak teljes felszámolását tűzte ki maga elé.

A felsőfokú egyházkerületi szervek zsinati tárgyalása során óhatatlanul felmerülnek olyan kérdések is, amelyeknek személyekre kiható vonzata van. Természetes, hogy ezekkel a kérdésekkel is jó előre szembe kell nézni és az egyházhoz méltó, az egyház érdekében álló megoldást kell keresni.

Az országos felügyelő a zsinaton két ízben is utalt arra, hogy a zsinat befejezése után új választásokra kerül sor. Úgy gondolom, hogy ez teljesen evidensnek tekinthető, hisz ha a területi beosztás módosul, az új beosztás szerinti egyházközségek véleményét is ki kell kérni.

Ehhez kapcsolódik a hivatalára nézve idősebb, vagy ahogy egy idő óta nevezik "a püspök-elnök" jogállásának a kérdése is. Mivel jelenlegi törvényeink automatikusan - az alkalmasság külön vizsgálata nélkül - a hivatalára nézve idősebb püspököt teszik meg az országos egyház lelkeszi elnökének, holott megválasztása alapján csak saját egyházkerületének a szavazatai állnak mögötte, ezt a kérdést is el kell rendezni, hogy az országos püspök az ország valamennyi egyházközségének és intézményének bevonásával kerüljön megválasztásra.

Úgy gondolom, hogy a diktatórikus egyházvezetés lehetősége valóban nem függ össze a kerületek számával, mégis az egypüspökös (vagy akár a kétpüspökös) megoldás inkább nyújt lehetőséget a túlzott centralizációra, mert a három-kerületi megoldásnál az egyensúly lehetősége adva van a két másik kerületi püspök személyében.

Való igaz, hogy Aristoteles az államélet számára fejtette ki nézeteit, a demokráciára törekvő egyházak nagy része ezeket az elveket többé-kevésbé elfogadta, így az USA és néhány más evangélikus egyház is a ciklikus megoldást tartotta időszerűbbnek.

A rövidesen lejáró zsinati mandátumok meghosszabbításával kapcsolatban nyilvánvaló, hogy a törvényes megoldás új választás lenne, mivel a megbízatások kifejezetten csak hat évre szóltak. Mivel a zsinat befejezte után is választásokra kerül sor, megfontolás tárgyává kellene tenni - de csak akkor, ha egy rövid időszakra történő meghosszabbításról lenne szó - hogy a zsinat meghosszabbítja mandátumát. Ha viszont mégis a tagok újraválasztása mellett dönt a zsinat, garanciát kell arra nyújtani, hogy a zsinat befejezése után, immár az új törvények alapján új választásokra kerül sor.

A bizalom és bizalmatlanság kérdésének cikkemmel való kapcsolatba hozatala téves következtetés eredménye, minthogy én kifejezetten az új területi beosztás kapcsán - az országos felügyelő kijelentésére is alapozva - utaltam az új választásokra.

Nem tartom szerencsésnek az Ordass Kör korábbi nyilatkozatának a kerületi-kérdéskomplexumba történő bevonását, értékelését és annak "rosszhiszeműséggel és igaztalan vádaskodással" való megbélyegzését. Úgy gondolom, ez nem hat előnyösen a mindkét oldalról kedvezőnek ítélt párbeszéd-folyamatra.

Végül egyetértek azzal a javaslattal, hogy szükséges lenne néhány munkajogi kérdést szabályozni, így többek között - mint már ezt korábban javasoltam - az egyház alkalmazottainak kártérítési felelősségét. Ugyancsak szükségesnek látszik az egyházi alapítványokkal kapcsolatos kérdések szabályozása is.

NAGY MIKLÓS

Jézus panasza

"Én vagyok az út, az igazság és az élet; senki sem mehet az Atyához, csak én általam", -- mondja Jézus.

(János ev. 14,6)

Zalaegerszegi gyülekezetünk Nőegyletének kiadásában jelent meg -- immár 60 esztendeje -- a "**Jézus panasza**" című falitábla.

A szöveg alján rövid magyarázatul zárójeles mondat olvasható: "A lübecki Krisztus-szobor felirata".

A veretes mondatok és a zárójeles magyarázat egyaránt belém vésődött. Nincs ebben semmi különös. A falitábla egykoron templomunk bejáratánál függött, -- így jövet-menet szem előtt lévén, érthetően ifjúságom maradandó emlékévé vált a "Lübecki Krisztus-szobor felirata".

Lübeck. Hansa város, tanultuk egykoron. Kereskedő dinasztiaiak ősrégi házai rendeződtek utcákká, terekké, várossá, manapság is megcsodált harmóniában.

A várost járom 1984 októberének utolsó vasárnapján, szokatlanul meleg őszi verőfényben. Híres nevezetes műemlékeknek úgyszólván végtelen sora. Magyar szemnek szokatlan léptékű templomok hegyes tornyai mutatnak az égre. A látnivalókban már többször elfáradt a szemem, mégis -- amiről természetsszerűleg vártam, hogy úgy is meglátom, hogy úgy is belebotlom, -- a lübecki Krisztus-szobor nem kerül az utamba.

Türelmetlenül kezdem lapozgatni az útikalauzt. Nem tesz róla említést. Érdeklődöm a templomokban. Csodálkozó és tagadó tekintet a válasz. Egyházi személyeknek teszem fel a kérdést: "Kérem, van itt a városban egy híres Krisztus-szobor. Merre találok?" Válasz: "Nem tudunk róla!" ... Tovább tudakolom. Talán valahol a tengerparton található? "Kérem, nem is hallottunk róla!"

A koradélután a dóm hatalmas boltívei alatt talál. Még egy reménykedő kérdés itt is: „Ama híres Krisztus-szobor merre van?” „Nem ismerjük azt, amit Ön keres!”

Nincs hát lübecki Krisztus-szobor?! Nincs hát felirata sem?! Kavargó gondolataimat a mélységes csalódás keserősége lepi el.

Tovább megyek némi kiábrándulással küszködve a Dóm majdnem 95 méter hosszú főhajójában. Az ablakok megszurte fény homályában nagyméretű Krisztus-képen akad meg a tekintetem. Közelebb lépek. A Krisztus-alak bal kezével János 14,6-ra mutat, és felül, -- nos igen! -- felül világító betűkkel olvasható a szöveg: "Klage Jesu Christi".

Nos igen, -- itt van a "szobor"..

Nos igen, -- hát itt van a "felirata" is. ... Mégiscsak megvannak! Valahonnan mélyről a megkönnyebbülés sóhaja szakad ki belőlem.

Ha valaki netán keresné a "Tübecki Krisztus-szobrot" és annak "feliratát", az tehát az ottani Dömban keresse! Ott, a keresztelő kút bal oldalán találja azt a 17. századból származó Krisztus-képet, mely éppen felirata miatt lett világhíres.

A "Jézus panasza" kiadványunk magyarítójának -- azaz Édesapámnak -- engedtessek meg ennyi "költői szabadság" utólagosan is "szobor" ügben. ...

Sokadik útkeresésünk kudarca láttán -- hallom - látom Jézus panaszát: "útnak neveztek, -- és nem jártok rajtam!..."

Jézus panasza...

„Ti Mesternek hívtok - és nem kérdeztek engem...

Útnak neveztek - és nem jártok rajtam...

Világosságnak hívtok - és nem néztek reám...

Életnek neveztek - és nem kerestek engem...

Bölcsnek hívtok - és nem követtek engem...

Hatalmasnak neveztek - és nem kértek engem...

Irgalmasnak hívtok - és nem bíztok bennem...

Igazságnak neveztek - és nem félték tőlem...

...Ha egyszer örökre elvesztek - ne okozzatok engem..."

(A lübecki Krisztus szobor-felirata)

dr. GALLI ISTVÁN

Jány Gusztáv rehabilitálása

(Elhangzott az Ordass Lajos Baráti kör összejövetelén,
1995 március 10-én, Kelenföldön)

Jány (Hautzinger) Gusztávot a Budapesti Népbíróság az Nb.IV.2613/1947/8. számú, 1947. október 4-én kelt ítéletével bűnösnek mondta ki 2 rendbeli háborús bűntettben, s ezért öt főbüntetésül golyó által végrehajtandó halálbüntetésre ítélte.

Az akkori „törvények” kizárták a terhelt, illetve védője által bejelenthető jogorvoslatot, így az ítélet 1947. november 25-én jogerőre emelkedett.

A halálbüntetés a Markó utcai fogház udvarán másnap reggel végrehajtatott . . .

Majd öt évtizeden keresztül Jány Gusztáv vezérezredest, a tragikus sorssal sújtott 2. Magyar Hadsereg főparancsnokát pozitíve említeni sem lehetett. Ő volt a „bűnös katona”. Alárendeltjei, sőt népe otromba, szadista gyilkosa. Személyén keresztül lehetett eljutni - a hivatalos államvezetés és politika el is jutott(!) - a „bűnös nép” abszurd fogalmáig! Ne feledjük, hogy ennek a képtelen ostobaságnak ma is szenvedő alanyai, érintettjei vagyunk.

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága az 1993. október 4-én - a törvénysértő marasztalás pontosan 46. évfordulóján! - meghozott és nyilvánosan kihirdetett Bfv. V.1838/1993. számú ítéletével Jány Gusztáv vezérezredest az ellene háborús bűntett miatt emelt vád alól felmentette, mert a terhére rótt bűncselekményt nem követte el.

Ezen dolgot szerény alkotóját érdemtelenül, de az a megtiszteltetés érte, hogy a felülvizsgálati eljárásban védője lehetett a vezérezredest úrnak. A mostani visszatekintés elsősorban nem nekrológ akar lenni, hanem figyelemztetés: az örült hatalom érhet el átmenetileg „eredményeket”, „sikereket”, de a Történelem Ura kifürkészhetetlen, ámde bölcs döntésével a hazugságot előbb-utóbb mindig nyilvánvalóvá teszi!

Tekintsük át röviden, miben állt az egész nemzetet, népet sújtó történelemhamisítás Jány Gusztáv mártírhálálán keresztül.

Jány Gusztáv népének, családjának és Egyházunknak haláláig hű, példamutató fia volt (családja külön is kötődött az előadásnak egyébként is aktualitást adva, a Kelenföldi Gyülekezethez.) Nem volt vagyonos, nagyhatalmú ember. Családjától csak tisztességet és becsületet örökölt. Még eredeti névenek megváltoztatására is kényszerült, hogy a Vitézi Rend tagja lehessen. Életútját, pályáját nem egyengették befolyásos pártfogók. Amire vitte, hite és Ura segítette. Ura, akit egész életén keresztül, a legnehezebb órában is annak vallott.

Nem volt politikus alkat. Hazáját, népét, mint „egyszerű” katona kívánta szolgálni. Nem gyűjtött vagyont, nem áhitozott hatalmi pozíciókra. Tette a dolgát, haladt azon az úton, amelyet helyesnek tartott.

Katonai tehetségét és rátermettségét az akkori államvezetés elismerte, és különböző katonai posztok odaítélésével jutalmazta. Végül is Jány Gusztáv lett a felállított 2. Magyar Hadsereg főparancsnoka!

Ugyanakkor nehéz idők köszöntöttek az egész világra, benne hazánkra. Magyarország geopolitikai helyzete is meghatározta az ekkori lehetőségeket, csakúgy, mint ma. Trianon igazságtalansága az 1940-es évek elején is nyilvánvaló volt, annak revíziója magától értetődő evidenciának számított. (Aki ezekben kételkedik, nétan ezeket tagadja, szíveskedjék a mai délszláv helyzetre tekinteni, s mindjárt kénytelen a trianoni döntés természetesen következményeit is észlelni.)

Magyarország a Második Világháború kirobbanásával nemzeti sorshelyzetének talán legnagyobb állomásához érkezett. Nem óhajtotta a háborús konfliktust, arra nem is volt felkészülve. Ehhez a senki által kétségbe nem vonható jogos törekvéshez azonban csak Németországot nyerhette meg. A nyugati hatalmak nem mutattak érdeklődést egy ezredéves nép sorsát, jövőjét illetően. Tragikus, hogy az akkori jogos magyar törekvéseket csak az a hatalom volt hajlandó támogatni - igaz egészen más erkölcsi és történelmi alapról kiindulva - amely nemzetünk, népünk máig érzékelhető tragédiájának okozójává vált.

Jány Gusztáv, mint „csak katona” semmit nem tett, nem is tehetett a háborús konfliktus elkerüléséért. Ez nem is tartozott feladatai közé. Más kérdés, hogy amikor a frontra küldendő hadsereg főparancsnoka lett, mindent megtett a katonai sikerért, a rábízott feladatok végrehajtásáért. Hadserege azonban minden igyekezete ellenére gyengén felszerelt volt. Létszámában, ütőképességében meg sem közelítette azt a színvonalat, ami feladataihoz mérten szükséges lett volna. (Csak ízelítőül: a rábízott terepszakasz tulajdonságaitól függetlenül egy hadosztály védelmi sávja 4-8km lehet. A Második Hadsereg egyes hadosztályai a Donnál 8-45km(!)-es frontszakaszt kaptak védelmi sávul úgy, hogy a védelmi vonal - katonai szakértők szerint - fátyszerű volt.)

Jány Gusztáv - mint hadsereg-főparancsnok - minden igyekezete kudarcot vallott a hadsereg helyzetének javítását illetően. Ebben az ország potenciálja, és a szövetséges német haderő föléje rendelt vezetői akadályozták meg. Számára az egyértelmű parancs mégis az volt: nincs hátrálás, kitartani a végsőkig!

Ne feledjük: a katona legfőbb irányítója a szolgálati szabályzat. Annak tükrében nincs kis, és nincs nagy parancs. Nincs alacsony rangú és nincs magas rangú katona. Csak érvényes szolgálati parancs, alárendelt és fölérendelt katona van. Jány Gusztávot érvényes szolgálati parancs kötötte, s az föléje rendelt előjárójától származott. Természetes tehát, hogy mindent megtett a parancs végrehajtásáért. Ezt kívánta katonai esküje is!

A hadvezetés közben azonban tartotta magát a háború szabályaihoz. Semmi olyat nem tett a legnehezebb helyzetben sem, amihez nem lett volna írott joga. A szovjet áttörést követően szigorú, mondhatni akár könyörtelen parancsokat is kiadni kényszerült, de ezek a parancsok a fejvesztetten hátra özönlő tömegek újraszervezését, végső soron életben tartását, így megmentését szolgálták. Talán ezeknek a parancsoknak is köszönhető, hogy a végtelenül borzalmas, és kilátástalan helyzetből végül is mintegy 80 ezer ember így-úgy, de megmenekült. Ez a létszám a hosszú időn keresztül hivatalosan hangoztatott hazugsággal szemben a teljes sereglétszám legkevesebb egyharmadát tette ki, de az is lehet, hogy lényegesen többet!

A doni katasztrófa után Jány Gusztáv nem töltött be többé aktív katonai beosztást, nyugdíjba került. A háború végén kitelepült a bolsevista előzőnlés elől Németországba, ahol rövid ideig amerikai hadifogságban volt, majd személyének teljes és nyílt vállalása mellett szabad emberként oda távozhatott, ahova akart. Egyetlen szovjet, vagy akár zsidó szervezet nem kezdeményezte felelőssége vonását.

A háború befejezését követően nyomban megindult a szovjet típusú társadalom-átalakítás a kicsiny, de kivülről támogatott harsány és agresszív Kommunista Párt vezetésével. Ide tartozott a népi ítélkezés, a népbíráskodás is. Hogy ez hogyan folyt, külön történet. Itt és most csak annak megállapítására tudunk szorítkozni, hogy tíz- és tizezrek kerültek a politikai „ítélkezés” karmai közé, döntő részükben abszolúte ártatlanul, s onnan sokezren a vesztőhelyre, illetve a börtönök és internálótáborok mélyére teljességgel jogfosztottan a művelt és nyertes Nyugat hallgatása mellett!

A népbíróági ítélkezési gyakorlat külföldön sem volt ismeretlen. Tudott volt barbár, embertelen eljárása, mely a klasszikus jogelvek legalapvetőbb rendelkezéseit is nyíltan felrúgta. Éppen ezek a körülmények és tények teszik Jány Gusztáv magatartását utolérhetetlenül példamutatóvá. Amikor értesült arról, hogy egyes beosztottait népbíróság elé állítják az ő törvényes parancsainak végrehajtásáért, önként hazatért - környezetének lebeszélését mőlözve -, hogy megvédje egykori alárendeltjeit, katonáit a nemtelen támadás ellen. Egy olyan népbíróági eljárásban, amelyik nevével is megcsúfolja mind a mai napig azt a nemes állami ténykedést, amit bíráskodásnak nevezünk!

Önkéntes hazatértekor nyomban letartóztatták. A hatalom birtokosainak kapóra jött személye. Nem volt politikus, így rajta keresztül a Magyar Katonát lehetett elítélni. Ne feledjük, hogy Beregfy és a hozzá hasonlók politikai magatartásuk miatt voltak felelősségre vonhatók, Jány nem. De ne feledkezzünk meg azokról a katonákról sem, akik elhitték, hogy a szovjet megszállás egy jobb világot hoz, és együttműködtek az új hatalommal: „jutalmukat” elnyerték Vörös János és Dálnoki Veress Lajos, továbbá hasonszórú elvbarátaik is.

Jány Gusztávot példátlan prekonceptcionális lélektani előkészítés és sajtókampány után két rendbeli háborús bűntett miatt állították népbíróság elé. Egyrészt, mert nem törekedett megakadályozni a háborúnak Magyarországra való kiterjedését; másrészt, mert felbujtója volt emberek törvénytelen kivégzésének és megkínzásának a háború szabályainak megszegése következtében.

Minden különösebb jogászkodás nélkül gondoljunk csak bele: az első esetben úgy kerülhette volna el a népbírósági felelősségre vonást, ha katonai esküjét megtagadva, mint hadvezér áruló magatartást tanúsít. A második esetben pedig maga a népbírósági ítélet állapította meg, hogy a felbujtás következtében egyetlen kínzás, vagy ölés nem tekinthető bizonyítottnak. A jogelvűség talaján álló bíróság tehát bűnösnek ítelt egy személyt járulékos cselekményben, amikor önmaga állapítja meg, hogy az alapcselekmény nem valósult meg!

Jány Gusztáv a képtelen vádakát a hamis tanúk sorának felvonultatása ellenére nem ismerte el, magát ártatlannak vallotta. A népbíróság minimális szótöbbséggel ennek ellenére halálra ítélte. Tartozunk az igazságnak azzal, hogy a bírói fórum kegyelemre ajánlotta, noha ő nem kért kegyelmet, mert azzal - saját nyilatkozata szerint - bűnösségét ismerte volna el. A Köztársaság elnöke, Tildy Zoltán azonban - ő tudja miért - „szabad folyást engedett az igazságszolgáltatásnak”. Jány akkori védője az ítélet ellen felfolyamodással élt. A népbíróság a semmisségi okra való hivatkozó felfolyamodást elfogadta, azonban másnap az ítéletet végrehajtatta. Ez a modernkori igazságszolgáltatást megcsúfoló magatartás a védőt élete végéig foglalkoztatta: halálos ágyán védőbeszédéből idézett.

Jány Gusztáv végig nem alkudott meg. Ellenkezőleg, Teremtőjére és Urára tekintett az utolsó órákban is. Jézus érte is tanúsított szenvedéséből merített példát. Köztünk él egyházunk hű szolgája, aki megkérdezte: „Gusztí bácsi, hogy tudsz ilyen erős lenni?” Jány Gusztáv szájából így hangzott az azóta legendássá nőtt válasz: „Nem én vagyok erős, hanem aki mögöttem áll, a Krisztus!”

Jány Gusztáv úgy halt meg, hogy tudta: halála nem volt hiábavaló. Ezért is kötelességünk rá mindig emlékezni

Bírája, dr. Pálosi Béla élete végéig nem tudott szabadulni a ránehezedő - tegyük hozzá: minden bizonnyal megalapozott - lelkiismeret-furdalástól. Egyszerű szavakkal kifejezve beleháborodott az ártatlan ember törvénytörő elítélésébe és kivégzésébe. Keresztýén módra csak azt mondhatjuk: az Úr legyen igralmas hozzá!

A rendszerváltást követően meghozott ítélet Jány Gusztávot minden ellene emelt vád alól felmentette, így késői igazságot szolgáltatva neki, s rajta keresztül minden meghurcolt katonának.

folytatás a következő oldalon...

DÓKA ZOLTÁN

Márk evangéliuma

(bemutató részlet)

A szerző előszavából:

"Nehéz történelmi időkben, amikor erőszak és brutalitás uralja az életet, nem csak az emberek szenvednek, hanem a könyvek is. Máglya, zúzda vagy cenzúra a sorsuk.

Tizennyolc évvel ezelőtt Márk kommentárom első kiadása a kommunista pártállamot kiszolgáló egyházi cenzúra áldozata lett. Most viszont hálát adok Istennek, hogy megérhettem könyvem cenzori szövegmanipulációktól mentes, az eredeti kéziratnak megfelelő új kiadását. Aki a két kiadást összehasonlítja megérti, hogy csak e másodikat tekintem valódi elsőnek ...".

Dr. Hans Heinrich Schmid professzornak, a Zürichi Egyetem rektorának ajánlásából:

"Habent sua fata libelli." A könyveknek is megvan a maguk sorsa, sőt gyakran végzete. És ez a sors számos esetben szorosan összefügg szerzőjük végzetével. Ez a megállapítás különösen is ráillik Dóka Zoltán itt következő Márk kommentárjára ... Bár a könyv 1977-ben megjelenhetett, a püspöki cenzúra annyira meggyötörte a szöveget, hogy az végül fontos helyeken éppen az ellenkezőjét mondta annak, amit a szerző mondani akart és amiért a könyvet Dóka tulajdonképpen megírta.

Dóka Zoltánt ez is arra kényszerítette, hogy végre igazán feltárja, mennyire evangéliumellenes és hamis az a "teológia", amelyet az egyházvezetés az egyházra kényszerített. Nem törődve saját erejével és személyes biztonságával, 1984-ben Németországból nyílt levelet intézett a Lutheránus Világkonferenciához...

folytatás az előző oldalról:

Ne feledjük soha: becsülete a meghaltnak is lehet! Ha az utókor egyebet már nem is tud tenni, kötelessége visszaadni a becsületét annak, akit attól jogtalanul fosztottak meg.

Emlékezzünk e sorok szerzőjével együtt Jány Gusztáv vezérezredes úrra, mint példás katonára, aki népéhez, nemzetéhez, Egyházához a legnehezebb időkben is, haláláig hű maradt alázatosan, magatartásáért semmi elismerést nem várva!

Mindezek közben Dóka Zoltán kapcsolatot talált a Zürichi Egyetem Teológia Fakultásához és annak professzoraihoz. Az itteni semleges környezetben szabadon tudta megvitatni teológiai nézeteit és feldolgozni az újabb teológiai irodalmat.

Az egyetem Teológiai Fakultására rendkívül mély benyomást tett Dóka Zoltán tudása, elszántsága és kitartása. Ezért 1990. április 28-án, a Zürichi Egyetem alapítása 157. évfordulójának ünnepségén egyhangú határozattal és ünnepélyes keretek között a "teológia doktora" tiszteletbeli címet adományozta neki...

Ezután Dóka ismét elővette Márk evangéliumát. Ha mégoly törekeny volt is a politikai "fordulat", mégis utat nyitott az egykori kommunista vezetésű országokban a szabad véleménynyilvánításnak. Dóka átdolgozta a kommentárt és megtisztította az egykori cenzúra valamennyi beavatkozásától. Az időt a mindennapi munka rövidke szüneteiből és főként az éjszakai órákból harcolta ki hozzá.

Kommentárját Dóka Zoltán a Zürichi Egyetem Teológiai Fakultásának ajánlotta. A Fakultás ezt a nagylelkű ajándékot hálával elfogadja. Tudja, hogy szerény hozzájárulása e könyvhöz nem különös teljesítmény. Csak azt tette, ami a feladata: megőrizni a teológiai igényt és élesíteni a teológiai lelkiismeretet..."

Dr. Eduard Schweizernek, a Zürichi Egyetem nyugalmazott újszövetségi professzorának utószavából:

"Hogy tizennégy évvel ezelőtt (akkor már két éve nyugállományban) olvastam e bevezetés első vázlatát, természetesen az előszó nélkül, bizony már elfeledtem. De amit akkor írtam róla, ma megismételhetem: Ez egy igen szép munka, örültem neki. Hogy ez most annyi zűrzavar után (a hamisítatlan magyar kommentárral együtt) németül is megjelenhet, különösen is okot ad az örömré és a hálaadásra. A felkérés, hogy rövid utószót írjak hozzá, szinte percre akkor érkezett hozzám, amikor egy Priceton-ban tartandó előadásomnak éppen az utolsó mondatát gépeltem: Jesus did die on the cross - Why? The answer of Mark. (Jézus meghalt a kereszten - miért? Erre felel Márk.) Tehát pontosan Dóka Zoltán témája az, ami engem is még mindig lelkesít; a teológia crucis(Dóka) Márk evangéliumában.

Ezért szinte mindvégig egyetértek az ő szemléletével ..."

Részletek a cenzúra által kihagyott anyagból:

Márk 1,10-ből:

Az *euthus* (=azonnal) Márk kedvenc szava. 42-szer találjuk nála. A népies, nem irodalmi görög nyelvben gyakori. Olyan, mint a magyarban

az "asztán". Máté és Lukács javarészt nem veszik át Márktól, hanem az irodalmi *eutheós*-t használják. A LXX-ben kétszer fordul elő a héber *VöHINNÉH* (= és ime!) fordításaként (1Móz 15,4; 38,29). Márk nyelvezetében az önálló hagyományegységek egybekapcsolásának egyik eszköze, s így Márk történeti gondolkodásának egyik jele. Kifejezi az események folyamatosságát, Jézus útjának sürgető céltudatosságát. Itt is ilyen hangsúlya van.

Márk 1,14-ből:

Az evangéliumhirdetés Jézus működésének nem egyik vonása, megnyilatkozása, hanem egész működésének foglalatja, jellemzése.

Márk 1,39-ből:

Jézus küldetésének tartalma ... a *prédikálás* (ismét *kérussein*), ahogyan a 38. versben mondta Ennek alárendelve, mintegy a prédikációja következményeként történik a *démonűzés*. A megfogalmazásból az is kitűnik, hogy Márk a deműzést kiemeli Jézus csodái közül. Nyilván az Istentől elszakító, vele szembeállító sátáni megszállottságban látta az emberi élet legnagyobb nyomorúságát és rabságát.

Márk 3,7-6,56-ből:

A tanításnak és a csodáknak ez a sorrendje tudatos alárendelést jelent: a csoda is a tanító Jézus hatalmának megnyilatkozása! ... Az Újszövetségben a csodahagyománynak nincs önálló jelentősége, hanem csak „kísérő jelensége az evangéliumnak”, vagyis annak a prédikációnak, „hogy Jézusban Isten szeretete jelent meg, és mint gyógyító és életet adó hatalom bizonyította meg magát” (Kaesemann).

Márk 5,34-ből:

A hit a tulajdonképpeni csoda, mert általa realizálódik Isten mentő hatalma az ember életében ...

Márk 6,3-ből:

... a keresztény Isten-hit nem "ugrás a semmibe", hanem egzisztenciális igent-mondás Jézusra, aki éppen a "Názáreti" (16,6) ... a hit éppen azon örül, hogy nem az embernek kell "megistenülnie" (apothéózis) - ahogyan ezt minden vallás és emberi gondolatrendszer önkénytelenül is szándékolja -, hanem Jézus által Isten jött hozzánk egészen emberi módon.

Márk 6,51-ből:

Jézus megjelenése csendet, békességet hoz természetnek, embernek egyaránt. Utat nyit ott, ahol az ember magában hasztalan kinlódik.

Márk 7,31-ből:

Jézus a pogányokat is felkeresi, mert küldetése világigényű, amelyből senki nincs kizárva.

Márk 9,18-ből:

Az egyház erőtlensége nem abban van, hogy nincsenek kellő érvei vitapartnereivel szemben, hanem abba, hogy messze került Jézustól.

Márk 9, 20-24-ből:

Jézus közelében mindig aktivizálódik a démonitás életromboló hatalma, de éppen ez jelzi, hogy elérkezett pusztulásának ideje ... - ... az emberi élet végső, betegségnél és halálnál is nagyobb nyomorúsága a hitetlenség.

Márk 13,14-ből:

Az apokaliptikus gondolkodás szerint a „pusztító utálatosság” megjelenése a vég előtti utolsó esemény, amely nagy nyomorúságot hoz, de Isten, illetve a megjelenő Messiás elpusztítja és véget vet a nyomorúságnak. (Vö. 2Tessz. 2,3-8)

Márk 14,43-ből:

A visszafogott, tárgyilagos közlés csak még inkább kiemeli a megdöbbentő, de az egyháztörténetben nem ritka képet: Jézus tanítványa nyíltan azok oldalára, sőt élére áll („vele együtt!”), akik Jézust el akarják pusztítani.

Márk 14,72-ből:

De éppen sírása mutatja, hogy aki egyszer Jézus tanítványa lett, az többé nem tud tőle szabadulni.

Márk 15-, 1-20a-ből:

Jézus halálával kapcsolatban a bűnrészesség kérdésében végül is minden ember érdekelt van. - Irigységből ártani, vagy éppen politikai vesztélybe sodorni valakit - erre számtalan példát produkál a(z egyház)történelem. Erről volt szó a zsidóság áskálódásaiban a rohamosan terjedő fiatal kereszténység ellen, de pl. az ellenreformációban is.

D. id. DEDINSZKY GYULA

Adalékok

az "Ötvenes évek" az evangélikus egyházban c. témához
(3. folytatás és befejezés)

(A 253/1948.sz. -- Tanfelügyelőnek címzett -- levél folytatása)

"Felhívtam Tanfelügyelő Úr figyelmét arra, hogy mi tanyai híveink gondozását így sem hagyjuk abba. Istentiszteleteket fogunk tartani ezután is, amikor kijutunk, hétköznapokon is. Ha nem engednek be iskolai hatóságok az iskolába, úgy megtartjuk istentiszteleteinket tanyai pajtákban, vagy tanyai kocsmatermekben is. Sajnálni fogom, ha erre kényszerülünk, mert tudom, hogy ez nagyon sok irányban lesz rossz hatással. A sok közül csak egyet említek meg.

A csabai határban lakó evangélikus nép csaknem teljes egészében szlovák ajkú. Tanyákon vasárnap és hétköznap tartott istentiszteleteink és vallásos összejöveteleink (szlovákul *prednáskák*) 90 %-ban szlovák nyelven tartattak a múltban és tartatnak a jelenben. Kormányunk kifelé hangoztatja a szlovák-magyar testvériséget. Kultuszminiszterünk Csabára jött bejelenteni a világnak, hogy hatóságaink mindent megtesznek a szlovák kisebbség nyelvi jogainak biztosítására és akkor, Kultuszminiszter Úr beszéde után egy héttel, Békéscsabán helyi hatóságok a kormány intencióival homlokegyenest ellentétesen azt a csabai evangélikus egyházat, mely itt egyedül szolgálja ki anyanyelvükön a szlovák-ajkú híveket, megakadályozzák ebben a szolgálatban. Félek, hogy nem fogja a szlovák.-magyar barátságot szolgálni, ha majd a csehszlovák kormány megtudja azt, hogy a Kultuszminiszter Úr szép ígérete után Békéscsabán a szlovák ajkú evangélikusok lelki gondozását pajtákba és kocsmákba szorították helyi hatóságok.

Mivel erre a vallásszabadságot és nyelvi szabadságot érintő sérelemre legfelsőbb helyen kívánok orvoslást szerezni, kérem Tanfelügyelő Urat,

1). vagy szívsekedjék sürgősen megengedni egyházunknak, hogy az államosítási törvény szellemében szabadon használhassuk tanítási időn kívül (hétköznap is) a tanyai tantermeket, vagy ha továbbra is fenntartja,

2). írásban közölje velem tiltó rendelkezését.

Az ügy fontosságára való tekintettel írásbeli válaszát bátor vagyok sürgősen kérni.

Kérésem megismétlésével maradok megkülönböztetett tisztelettel:

Békéscsaba, 1948. november 16-án.

Dedinszky Gyula igazgató lelkész"

Írásbeli választ a Tanfelügyelőtől nem kaptam. Nem sok idő múlva azonban a Vallás és Oktatásügyi Minisztérium egy osztályvezetője kéréselt fel, őt elsősorban az általam érintett nyelvi jogok sérelmezése érdekelte, tanteremhasználatról nem beszélt, e téren nem is történt változás, a Tanfelügyelő tiltása véglegesen érvényben maradt, t. i. hogy a tantermet hétköznapokon tanítási időn kívül sem kaphattuk meg.

Ezért később -- ugyan már nem egész heteket, de -- egyes estékre szóló összejöveteleket egy-egy hívünk tanyáján rendeztünk meg, sőt kocsmai kultúrtermekben is. Igen látogatott összejövetelek voltak ezek, s bár az Egyezmény határozottan megengedi vallásos összejövetelek, bibliaórák tartását családi otthonokban is (Egyezmény, 3. pont), a békéscsabai hatósági szervek ezeket is különféle módon akadályozni igyekeztek.

Két példa saját élményeimből:

Az egyik telekgerendási családnál tartottam ilyen családi összejövetelet. Másnap rendőrök jelentek meg a tanyán, a ház népét részletesen kifaggatták az előző esti együttlétről. Eztán különféle okokból (a kutya nem volt megkötve, az udvar nem volt felseperve, s hasonlók) a gazdát komoly pénzbírsággal súlytották.

Más alkalommal az egyik szarvasi út melletti tanyán volt esti alkalomunk. A konyhában rendőrök jelentek meg, s miközben én a szobában prédikáltam, ők a tanya népét faggatták arról, hogy mi folyik itt, ki az aki beszél, és összeírták a jelenlévők nevét és lakcímét is.

Érthető, hogy híveink közül egyre kevesebben fogadtak házukba ilyen összejövetelet. De mi lelkészek sem igényeltük ezt tőlük, nem akarva őket rendőrök zaklatásának, pénzbírságoknak s ki tudja még milyen más, ennél gorombább bántalmazásnak is kiténni. Az Egyezményben garantált szabad vallásgyakorlat így nézett ki 1948-ban.

4. Képviselőválasztás, 1949.

Országgyűlési képviselőválasztás volt 1949. május 15-én. Ennek előkészítése címén országsszerte összehívták a lelkészeket és a Népfront jelöltjeinek megválasztása érdekében állásfoglalásra, híveik befolyásolására készítették őket.

A békéscsabai minden felekezeti lelkészeket is összehívták a Tanácsházára, s egy nyilatkozat megtételére kértek bennünket, amelyben híveinket a Népfront jelöltjeire való szavazásra biztatjuk, s amely nyilatkozatunkat plakátokon hozzák nyilvánossága. A papság egésze idegenkedett az akciótól, de jöttek az érvek, majd a fenyegetések. Nem boldogulva velünk a városi vezetők, segítségül hívták Tátrai Károly csorvási lelkészársunkat, aki már az iskolák államosítási akciójától kezdve minden kérdésben tolt a Párt szekerét. De ő sem ért el köztünk eredményt. Akkor hirtelen felpattant a tanácskozó terem ajtaja, a főispán lépett be rajta. Naívu azt hittem, hogy mentő angyalunk érkezett, hiszen "szabad, tiszta választás" volt a jelszó. Ezért a főispánhoz fordultam, és kértem, legyen

segítségünkre a minket terrorizáló helyi hatóságokkal szemben. De a valós helyzet hamar nyilvánvalóvá lett, amikor a főispán gúnyos vigyorral válaszolt: "Megsegítem én magát úgy, hogy holtáig megemlegeti!" Ő is a nyilakozat aláírására szólított fel bennünket, engem is. Megtagadtam. Ekkor a már többször említett szadista polgármesternők, Szegediné, a "Zsenka" kinyitotta a terem ajtaját és "mars ki!" szavakkal kiutasított engem a városházáról, majd távozásom után -- a kollégák szerint -- ezt mondta: "Na, Dedinszky ezzel betette az ajtót maga után!".

Ezután a jelenet után az ottmaradt összes lelkész felekezeti különbség nélkül aláírta a híveket befolyásoló nyilatkozatot, mely ugyan nem plakát formájában, hanem a kommunista párt *Viharsarok* c. megyei lapjában (1949. május 12., csütörtök) jelent meg az alábbi szöveggel:

"Csatlakozások a Békés megyei egyházi vezetők választási felhívásához.

A Békés megyei hitfelekezetek egyházi és világi vezetői tegnapi számunk hasábjain felhívással fordultak híveikhez, hogy a választáskor álljanak az ötéves terv megvalósításáért és a béke megvédéséért küzdő Népfront mellé. A felhíváshoz most a következők csatlakoztak:

Rohály Mihály ev. esperes, Mekis Ádám ev. lelkész, Linder László ev. lelkész, Kiss György ev. lelkész, Koppány Gyula ref. lelkész, Kóczé Lajos ref. lelkész, Schnetzler Fülöp főrabbi, Bottó György görögkeleti lelkész (Békéscsaba)..."

Tehát Békéscsaba minden papja aláírta a felhívást, egyedül csak az én nevem hiányzott a névsorból. Ez a körülmény érthető feltűnést keltett a városban, s eltérő véleményeket váltott ki az emberekből.

Egy vélemény: A Kisgazdapárt helyi szervezetének elnöke, Maczák Mihály, igen derék, diplomás ember, presbiterünk, helytelenítette magatartásomat. Érvemre, hogy én, a lelkész, nem biztathatom híveinket az ateista kormányzat jelöltjeinek megválasztására, mert méltán botránkoznának rajtam. Mire Maczák elnök ellenérve: A hívek jól tudnák, hogy a Tiszteletendő Úr nem komolyan gondolja, amit a Nyilatkozatban mond, senki sem róná meg érte. Mire én csak annyit tudtam válaszolni: A híveim csak egyetlen esetben is (jelen esetben) joggal feltételezhetik, hogy nem hiszem azt, amit mondok, akkor a szószéki ígéretésem is hitelét veszti; joggal gondolják arról is, hogy "csak mondom az ígét, de nem hiszem".

Másik vélemény: A nagy Kulpin-áruház egyik tulajdonosa, aki természetesen zsidó, az újság megjelenése után velem találkozási meghattottan szorongatta a kezemet, és biztosított arról, hogy ha magatartásom miatt bántásban lesz részem, ha létbizonytalanságba kerülök, legyen nyugodt, ők (értsd: a zsidók) mindenkor a segítségemre lesznek. Istennek hála, erre nem került sor. Mindenesetre nekem akkor erőt adtak egy idegen vallású embertársam bátorító szavai.

Ilyen feszültségek között teltek napjaim itthon, Békéscsabán.

De feszültségekkel járt egyházkerületi presbiteri, illetve egyházkerületi főjegyzői tiszteből folyó budapesti ténykedésem is. Ennek oka az akkor már erős támadásoknak kitett, és már elítélt Ordass Lajos püspök melletti, és az egyházban folyó átállításokkal szembeni személyes állásfoglalásom volt.

5. Az "Ordass ügy"

1948. augusztus 24/25-re virradó éjszakán házkutatás volt Ordass lakásán, őt bekísérték a Gazdasági Rendőrségre. Onnan ugyan elengedték, de házi őrizetbe helyezték. Utána valamelyik nap jártam Ordassnál. Elmondta a történeteket, s azt is: biztosra veszi, hogy az ügynek nincs vége, letartóztatják, bíróság elé állítják, elítélik. Arra kért engem is, mint családját, ismerőseit, hogy ha börtönben lesz, senki ne írjon neki, ő sem fog levelezni senkivel, nem teszi ki magát a börtöncenzurának. Arra is kért másokkal együtt engem is, hogy ha a későbbiek során valamilyen visszakozást jelentő iratot mutatnának fel üldözői, amelyen aláírása szerepel, ne higgyük el az írás tartalmát, mert vagy aláhamisították aláírását, vagy ha mégis valódi lenne, tudnunk kell, hogy csak elviselhetetlen testi kínzásokkal kényszerítették ki belőle.

Rossz előérzete hamar valóra vált. Mivel püspöki tiszteről nem volt hajlandó lemondani, a rendőrség szeptember 8-án újra letartóztatta, elvitte. 1948. szeptember 28-tól október 1-ig folyt bírósági tárgyalása, amelynek végén őt *két évi fegyházra és öt évi hivatalvesztésre* ítélték. A sajtóban terjesztett durva vádak: sikkasztás, közpénzen dözsölés, papi özvegyek megkárosítása közül egy sem szerepelt az ügyész vádiratában, kizárólag az egyház számára érkezett, illetve ígért amerikai dollársegély, tehát valuta bejelentésének elmulasztása.

A bírósági tárgyalás egyik napján Rohály esperes és én is ott voltunk a tárgyalóteremben. Megrendítő élmény volt püspökünket ott látni a vádlottak padján, fehetetlenül a hamis vádakkal szemben. Mert a vád koholt volt. Ordass egyetemes püspöksége alatt jött ugyan egy dollársegély, de ő azt személyesen bejelentette az általa meg is nevezett nemzetibankos főtisztviselőknek, akiket azonban a bíróság nem volt hajlandó tanúként meghallgatni. Egy másik dollársegély pedig akkor érkezett, amikor Túróczy volt az egyetemes püspök. Túróczy is ott ült a tárgyalóteremben, hallotta az Ordass rovására írt vádat, de nem szólt, nyilván nem is szólhatott, hiszen nem volt tanúnak beidézve.

A bíróság elé hurcolt püspökét az egyházkerülete nem hagyta cserben. A bányakerületi presbitérium és esperesi kara 1948. szeptember 15-i üléséből tájékoztató körlevelet intézett a gyülekezetekhez, az egyházegyetem vezetőinek, így Ordass püspöknek is a letartóztatásáról. Kifejezte bizalmát püspöke iránt és elrendelte a körlevelével szövetségi felolvasását és a bíróság elé állított püspökért való imádkozást. Ezt a körlevelet

azonban Kemény Lajos püspökhelyettes -- nyilván állami nyomásra -- szeptember 18-án táviratilag visszavonta, s felolvasását megtiltotta.

Nálunk Békéscsabán a vasárnapi szolgálatokat szigorú sorrendben váltakozva végeztük. Én csak a püspök elítélése utáni vasárnapon kerültem magyar istentiszteleten szöszékre. Az igehirdetés utáni imádságban megemlékeztem rab püspökünkről, az egész gyülekezettel őt és magára maradt családját Isten oltalmába ajánlottuk.

Másnap az expapból kommunistává lett Mengyan György gimnáziumi igazgató az iskolában egyik fiának mondta, hogy nagy rosszat tettem magamnak a tegnapi imádsággal. Mengyan ugyanis eljárt az istentiszteletekre, részben a prédikációk cenzoraként, részben megfigyelni, hogy a gimnazisták közül kik azok, akik még mindig templomba járnak.

Ordass félreállítását után gyors tempóban indult meg az egyház átszervezése a kormányzat kívánságának megfelelően. Ordass kerülete, a Bányai egyházkerület fejtett ki ellenállást. A kerületi presbitérium egy ideig tartotta a régi vonalat, de Kemény Lajos püspökhelyettes és Dr.H. Gaudy László fővárosi vallásügyi igazgató minden eszközt megragadtak az ellenállás megtörésére. Egy-egy javaslatuk elvetése után pár naponként újra és újra összehívták a presbitériumot ugyanabban a tárgyban. A szavazásnál arra jogosulatlan személyek szavazatát is érvényesnek fogadták el. A vidéki tagok nem tudtak két-három naponként Pestre utazgatni. Mások e praktikák láttán kedvüket vesztették, elmaradtak. Így Kemény és Gaudy végül is elérték céljukat

A sorozatos pesti gyűlések időpontjait és tárgysorozatait így fejből nem tudom felidézni, ezért csak dátum nélkül említem meg az egyik kerületi közgyűlésünket, melynek egyik tárgysorozati pontjaként püspökünk elítélésének valamilyen jóváhagyó tudomásulvétele szerepelt. Ha ez megtörténik, ez Ordass számára a kerülete részéről való cserbenhagyást, keserű csodálást jelentett volna. Ennek nem volt szabad megtörténnie.

Ezért a közgyűlés megkezdése előtt én, a kerület akkori főjegyzője, arra kértem az elnöklő Darvas József felügyelőt és Kemény Lajos püspökhelytestet, hogy töröljék a tárgysorozatból ezt a pontot, mert ha nem, a gyűlésen nyilvánosan fogom ellenjavaslatomat megtenni, vagyis azt, hogy a közgyűlés biztosítsa bizalmáról bebörtönzött püspökét. Darvas ingerülten válaszolta: ezt nem tehetem meg, mert nem adja meg nekem a szólás jogát. Mondtam: én felállok egy székre és akkor is belekialtom javaslatomat. Darvas erre avval fenyegetett meg, hogy ebben az esetben rendőrökkel távolíttat el a teremből. Válaszom: ez nagyon jó lesz, a "szólásszabadság" nagyszerű bizonyítéka. Vitánk befejezetlen maradt. Több mint félórás késéssel kezdődött a gyűlés. A tagok türelmetlenkedtek, mert nem ismerték a késés okát, hiszen a vita az elnöki asztalnál fojtott hangon, hatszemközt történt.

A gyűlés sorra vette a tárgysorozati pontokat, de mielőtt az utolsó, a kényes ponthoz értünk volna, Kemény Lajos jelentette, hogy gyűlésünk

véget ért, fejezzük be imádsággal. Az elnökség tehát meghátrált! Sőt! Ekkor felállt Bártfai Kello Gusztáv szarvasi lelkész és a gyűlés nevében arra kérte Keményt, hogy a záróimádságba foglalja bele a börtönben levő püspökünkért való könyörgésünket. Kemény meghökkent, de engedett a kérésnek, s így a gyűlés, melynek tulajdonképpeni feladata Ordass meg-alázása lett volna, - az érte való imádsággal zárult.

Ennek az eseménynek semmi nyoma: sem nyomtatott szövegben, sem Ordass kéziratában. Érthető, hiszen ő akkor börtönben ült. Szépfalusy sem hallhatott erről, mert a gyűlés résztvevői sem igen tudtak a tárgyszorozat utolsó pontja elmaradásának okáról, illetve a püspökért mondott imádság előzményeiről.

6. Az Egyezmény

Ez időtájt más nagy jelentőségű gyűlések is zajlottak Pesten. Ilyen volt az 1948. évi zsinat is. Ennek feladata az egyház államhoz fűződő viszonyának újra rendezése, megkötendő Egyezmény formájában. A zsinati elnökség és tagok nagy része az Egyezmény megkötésének az álláspontján volt. De volt egy nem nagy ellenzék is, melyhez magam is tartoztam. Mi az Egyezmény megkötését nem valamiféle értelmetlen reakciósságból elleneztük, hanem jól megfontolt elvi álláspontból. Egyházunk szabadságát, autonómiáját, évszázados, vérrel szerzett országos törvények biztosították, melyek maradandó, szilárd garanciát jelentettek.

Ezzel szemben egy bármilyen kedvezőnek tűnő, csábító Egyezmény nagyon labilis biztosíték, hiszen azt bármikor felmondani, azon bármikor változtatni lehet. Amint az csakhamar be is következett.

Az Egyezmény garantálta a kötelező iskolai hitoktatást, a tanítók kántori szolgálatának lehetőségét, az iskolatermeknek bibliaórák és más egyházi, vallásos összejövetelek számára való használatát, a szeretetmunkát, az evangélizációk tartását, stb. Mégis alig telt el egy-két év az Egyezmény megkötése után, az iskolai kötelező hitoktatás megszűnt, a tanítókat a kántori szolgálattól eltiltották, az iskolai tantermekben -- amint azt a békéscsabai példa is mutatta -- az istentiszteleteken kívül más vallásos összejövetelek tartását nem engedték, az egyházi szeretetmunka számára dolgozókat nevelő és összetartó Diakonissza Anyaházakat megszüntették, az összes egyházi egyesületet (Nőegyletek, Ifjúsági Egyletek) feloszlatták, az egykor lelkes evangélizátor Káldy Zoltán püspök révén az evangélizációkat megszüntették. Végeredményben az egyházi életet a templom falai közé szorították.

Lényegében az Egyezménynek egy pontja maradt érvényben (5/a), amelyik az államsegélyt biztosítja. Sőt, itt még gavallér is volt az állam, mert az államsegély összegét, mint az említett pont előírja, ötvenként nem csökkentették, hanem változatlan összegben folyósítják, bár annak összege a devalváció folytán természetesen már jóval kisebb.

Bizony rossz vásár volt az Egyezmény! Az egyház ugyan pénzt kapott, de szabadságát, belmissziói munkája sokféle lehetőségét, a kötelező hitoktatást, az evangélizációk tartását, egyesületeit, diakonissza anyaházait mind elveszítette. Ha jól emlékszem, a zsinaton a név szerinti szavazásnál mindössze nyolcan nyilatkoztunk az Egyezmény ellen. Zsinati tagtársaink zöme magatartásunkat értetlenül fogadta, kötözködésnek tekintette, pedig mi -- kevesen -- csak náluk világosabban láttuk az országos törvényekben biztosított garanciákról való lemondás várható következményeit.

7. Általános tisztújítás, fellebbezés, megtorlások

Az egyház teljes átállításához szükséges volt lehetőleg az összes vezető tisztségbe baloldali, ú.n. "haladó" embereket beültetni. E célból 1950. március 3-án, pénteken rendkívüli egyetemes közgyűlést hívtak össze Budapestre, melynek feladata az általános tisztújítás megejtése volt. A közgyűlés szabálytalan, törvénytelen vezetésére jellemző, hogy Reök Iván egyetemes felügyelő az elnökség által előterjesztett jelöltlistákhoz a szavazás előtt nem engedett hozzászólást, csak a szavazás megtörténte után lehetett volna hozzászólni, dehát akkor már minek?

Ment is a szavazás az egyes tisztségeknél (az egyházegyetem tisztviselői, az egyetemes presbitérium, az egyetemes számvevőszék tagjai) simán, mint a karikacsapás, az elnökség szándéka szerint. Amint azonban az egyetemes törvényszék és a különbíróság tagjainak megválasztása került sorra, amely utóbbi fogja tárgyalni a fegyházra ítélt Ordass püspök ügyét, a zsinat tagjai egyszerre megszűntek fejbőlintő jánosok lenni. Elvetették az elnökség jelölő listáját, az ellenzék által benyújtott listát fogadták el nagy szavazattöbbséggel.

Néhány budapesti zsinati tag Reök Iván egyetemes felügyelő törvénytelen eljárása miatt fellebbezési akciót szervezett. Az idő rövidsége miatt a kerület egyes körzeteibe küldöncök vitték aláírások gyűjtése céljából a fellebbezési íveket. Egyet Békéscsabára is hoztak. Az én nézetem az volt, hogy Reök Ivánék a sok más eddig elkövetett szabálytalanságukat megtévezve nyugodtan elsüllyesztik a fellebbezési okmányokat, ezért azt javasoltam a csabai zsinati tagoknak, hogy ne írjuk alá az íveket. De Rohály esperesünk lelkesen pártolta a fellebbezési akciót, s forszírozta az ív aláírását. Végül is engedtem. De amikor az ívet udvariasan elébe tettem, hogy írja alá, akkor ő azzal érvelve, hogy a névsorban én vagyok az első, írjam alá én elsőnek. Bosszankodva ugyan, de megtettem. Jóslásom beigazolódt: Reök Ivánnak eszében sem volt a fellebbezésnek helyt adni, ellenben a fellebbezési íveken első aláíróként szereplő listavezetők ellen fegyelmit indított és állásukól felfüggesztette őket. Így Kendeh György Budapest-kelenföldi lelkészt, Dr. Murányi György kiskőrösi espereslelkészt, Zászkaliczky Pál fóti espereslelkészt, Bártfai Kello Gusztáv szarvasi lelkészt és engem.

Előzőleg azonban Túróczy püspök Pestre összehívta a fellebbezést aláíró lelkészeket, drámai szavakkal ecsetelte a lépésünk várható következményeit. Mivel az állam az akciót a rendszer elleni összeesküvésnek tekinti, ezért Ordasst halálra ítélik, vagy legenyhébb esetben Szibériába száműzik. Az aláíró lelkészeket pedig 20-25 évi fegyházra ítélik. Könyörgött, vonjuk vissza aláírásunkat. Imponáló tapasztalat volt látni, hogy ott, akkor senki sem akadt, aki ezt megtette volna, (később néhányan igen). Nos, ezután következett be a listavezető öt, illetve négy lelkész állásából való felfüggesztése.

Lássuk az okmányt:

"A Bányai egyházkerület elnöksége.

200/1950.

Budapest, 1950. március 25.

Az egyházkerületi elnökség a Magyarországi Evangélikus Egyházegyletem felügyelőjének 406/1950. számú hivatalos megkeresésére foglalkozott Kendeh György budapesti kelenföldi lelkész, Zászkaliczky Pál főtéri lelkész, felsőpesti esperes, Dr. Murányi György kiskörösi lelkész, alsópesti esperes, Bártfai Kello Gusztáv szarvasi lelkész és Dedinszky Gyula békéscsabai lelkész ellen emelt panasszal, és a következő

Végzést

hozta:

Az egyházkerületi elnökség a fent nevezett lelkészek ellen -- kivéve Zászkaliczky Pált (mert ő felsőbb fokú testületnek: az egyetemes egyházi törvényszéknek tagja) -- fegyelmi eljárást indít. ...

Az egyházkerület elnöksége ... figyelemmel az egyetemes felügyelő úr ezirány kívánságára is, a fent nevezett négy lelkészt hivatali állásából azonnali hatállyal felfüggeszti. ...

Indoklás:

A fegyelmi eljárást azért kellett megindítani, mert a megnevezettek ... magatartásukkal huzamosabb idő óta veszélyeztetik és zavarják az egyház békéjét, mert akadályozzák az állam és egyház közötti békés viszony kialakulását és fenntartását. ...

Kemény Lajos s.k.

Darvas József s.k.

püspökhelyettes

kerületi felügyelő"

Ami nekem ebben az ügyben fájt, az volt, hogy felfüggesztésemet az a Rohály Mihály esperes közölte velem és hajtotta végre, aki a petíciónak szintén aláírója volt, de az aláírásakor engem tuszolt előre, s így lettem én aláíróiv listavezetője és a felfüggesztés szenvedő alanya.

Nehéz hónapok voltak számomra a felfüggesztés hónapjai. Anyagi gondom ugyan nem volt, mert a gyülekezet levonás nélkül folyósította fizetésemet. Kollégáim is ellenszolgáltatás nélkül végeztek helyettem a szolgálatot. Ezt mégis lelkiismeretileg volt nehéz elviselnem. Nyugtalaní-

tott az is, hogy a párt, vagy Szegediné a városban az üzemek munkásai között aláíráásokat gyűjtöttek ellenem, Csabáról való elhelyezésemet követelve.

Közben Dezséryt püspökké választották, aki egyik első feladatának a felfüggesztett lelkészek dolgának rendezését tekintette. Engem is behívatott magához a püspöki hivatalba. Az íróasztal aljából egy üveg szilvapálinkát vett elő, koccintottunk, majd közölte velem, hogy szeretné ügyemet rendezni, de Rákosiék megbüntetésemet kívánják. Beleegyezem-e Csabáról való elhelyezésembe? Válaszom: "Egyházi törvényeink szerint az áthelyezés a második legsúlyosabb fokú büntetés. Ilyet önként nem vállalom. Állítsanak bíróság elé: az hozzon ítéletet". Dezséry: ő ezt semmiképp sem akarja. De tudja, hogy vannak magasabb egyházi tisztségeim. Ha azokról lemondok, gondolja, hogy megmaradhatok csabai lelkészi állásomban, s a felfüggesztést azonnal megszüntetik. Mondtam: "A szóbanforgó tisztségekről készségesen lemondok. Az új egyházvezetéssel úgysem tudnék együtt dolgozni".

A következő tisztségekről mondtam le ezután: egyházkerületi főjegyző, egyetemes egyházi aljegyző, kerületi lelkészvizsgáló bizottsági tag, zsinati tag, egyházmegyei gyámintézeti elnök. Miután ez megtörtént, 1950. augusztus 1-i hatállyal feloldották felfüggesztésemet. Az erről szóló határozat a következőképpen hangzik:

"A Bányai evangélikus egyházkerület elnökségétől.

548/1950.

Budapest, 1950. augusztus 1.

A Bányai egyházkerület elnöksége a mai napon foglalkozott Dedinszky Gyula békéscsabai lelkész fegyelmi ügyével, amelyet 1950. március 25-én kelt végzésével rendelt el, s ebben az ügyben a következő végzést hozta:

Dedinszky Gyula lelkésznek állásától való felfüggesztését ... azonnali hatállyal megszünteti, és elrendeli állásába való visszahelyezését.

Indoklás: Az egyházkerületi elnökség a Dedinszky Gyulával folytatott megbeszélésekből azt a következtetést vonta le, hogy nevezett lelkész felfüggesztésére a továbbiakban nincsen szükség, mert a fegyelmi eljárás előreláthatólag olyan eredménnyel fog végződni, ami az E.T. 8. tc. 92. §-ának 1. és 2. pontjaiba foglalt feltételeket nem meríti ki.

Darvas József kerületi felügyelő

Dezséry László püspök"

Megjegyzés: "Az elnökség" velem való "megbeszélései" tkp. a Dezséryvel való egyszeri pálinkázásomat jelentették, amikor is békéscsabai lelkészi állásomat kivéve minden más egyházi tisztségemről lemondtam. Dezséry akkor nyomatékosan figyelmeztetett arra, hogy a gyülekezetben ne nagyon mutogassam magamat. Ne járjak a hívekhez, csak a szorosán vett lelkészi szolgálatokat végezzem a templomban és a temetőkben. Én nagyon szerettem a családlátogatásokat végezni, ekkor azonban abbahagytam. Nem magam miatt, de a hívek miatt is. A pappal kapcsolatot tartani komoly hátrányt jelentett az emberek számára. Családi áhitatra lelkészt

hívni már senki sem mert. Egyszerű látogatásnál is nem egy helyen ijedten kérdezték a hozzátartozók: nem látta-e valaki hozzánk jönni a Tisztelendő urat? Abbahagyni kényszerülvén a hívek rendszeres látogatását, egyszerre sok szabadidőm lett. Ekkor kezdtem a helytörténettel és egyházi néprajzzal foglalkozni. Az évek során csabai vonatkozású ily témájú dolgozatot mintegy 25-öt készítettem, amelyeket különféle megyei és országos díjakkal jutalmaztak.

Az egyház körüli politikai harcokban csak addig vettem részt, amíg Ordass püspök hivatalban, illetve fogságban volt. Nem akartam őt cserben hagyni. Ő 1950. szeptember 11-én szabadult a börtönből. Addigi álláspontját nem változtatta meg. Az egyházért továbbra is tenni, harcolni kívánt, de másokat nem akart bajba keverni, veszedelmeknek kitenni. Ezért velem is közölte, hogy dolgairól, külföldiekkel való kapcsolatairól nekem sem fog semmit elárulni. Hogyha a rendőrség engem, mint barátját bármikor is kihallgatna, nyugodt lelkiismerettel vallhassam azt, hogy ilyen dolgairól, kapcsolatairól semmit sem tudok. Amikor meglátogattam őt, ilyen témákról nem ejtettünk szót. Volt elég beszélgetni valónk gyermekeinkről, sőt csakhamar unokáinkról is.

8. Lelkészi konferenciák

Közben az országos politikai életben nagy változás következett be. A szovjetunióbeli hrucsovi politikai hatásaként hazánkban is enyhült a légkör. Kritikai hangok hallatszottak a pártban is és a társadalom széles rétegeiben is. 1953-tól változtatásokat követeltek. Hasonló jelenség volt tapasztalható az egyházban is. A püspökök (Dezséry és Vető) 1956 nyarán a lelkészkonferenciák sorozatát rendezték a Balaton mellett és Főton, melyekre a lelkészeket csoportokban hívták be, s az eddigi vonalvezetés melletti állásfoglalásra igyekeztek őket rávenni. De a hangulat egyre inkább ellenük fordult. Ordass visszahívása érdekében is hallatszottak hangok.

Én az egyik főti konferencián vettem részt. Ott Dezséry is megjelent. A vádák és szemrehányások özöne zúdult rá. Hiába magyarázkodott, a támadások nem csendesedtek. Dezséryt a szünetben a papság magára hagyta, egyedül álldogált, senki sem csatlakozott hozzá a régi kiszolgálói közül sem. Megsajnáltam, és én, Ordass násza mentem oda hozzá és sétáltam vele a Mandák otthon udvarán, sokak csodálkozó, sőt rosszálló tekintetétől kísérve. Szándékosan csatlakoztam hozzá, mert bosszantott, hogy sok olyan pap, aki éveken át koncot lesve ott sündörgött körülötte, tolt a szekerét, most az új széljárásban megtagadta őt. Beszélgetésünkben a konferencia hangulatát szóval sem érintettük. Az egyházban várható eseményeket sem. Hanem hálás közös témát találtunk abban, hogy együtt szídtuk a szlovákiai püspököket, akik az ottani magyar evangélikusságot elnyomják. Főleg Chabada országos püspököt bíraltuk, aki az éppen akkor Szlovákiában nyelvet tanuló segédlelkész Gyula fiamat az országból eltávolítani igyekezett. De erről később még talán esik szó.

Azokban a napokban folyt Galyatetőn az Egyházak Világtanácsa Véfrehajtó Bizottságának ülése, melynek tagjai a Lutheránus Világszövetség jelenlévő képviselőjével együtt az állam és az egyház vezetőinél követelték Ordass Lajos rehabilitációját. Állami részről ez 1956. október 5-én, egyházi részről október 8-án meg is történt. Püspökségét mégis csak az október 23-án kitört forradalom ("ellenforradalom!") eseményei kapcsán vehette át, miután előbb Dezséry, majd Vető is bűnvalló levélben állásaikról lemondtak.

Püspökségét most is csak rövid ideig, 1958. június 24-ig gyakorolhatta, amely idő alatt is sok támadásnak, sőt fenyegetésnek volt kitéve. Miután püspöki tisztéről most sem volt hajlandó lemondani, az állam újra nyugalmazott püspöknek nyilvánítva, félreállította őt.

9. Ordasshoz fűződő kapcsolatom egyéb következményei

Ellenzéki magatartásom, Ordasshoz fűződő meleg kapcsolatom miatt családom tagjai is hátrányokat szenvedtek az ötvenes években.

Mindkét fiam a békéscsabai gimnázium tanulója volt. Az iskola államosítása után az én fiamra talán a legmagasabb tandíjat vetették ki. Példaként említem, hogy a velük egykorú diák, Dobisz Pista, aki egyetlen gyermeke volt az orvos apának és az ugyancsak orvos anyának, kevesebb tandíjat fizetett, mint az én fiam külön külön. Tanulmányi eredményük is nagyjából azonos volt.

Gyula fiam 1950-ben érettségizett. Mivel gyermekkorától fogva lelkésznek készült, ezért az érettségi előtt nem is adott be sehová kérelmet egyetemi felvétel ügyében. Mégis a megyei tanács oktatási osztályától értesítés érkezett nevére, hogy férőhely hiányában egyetemi-főiskolai felvételt nem nyert. (Tehát hiába is jelentkezett volna).

Következő évben Tamás fiam érettségizett. Ő kérte egyetemre való felvételét, de ő sem tanulhatott tovább. Igaz, csak "közepesen" érett. De abban az időben nem annyira a tanulmányi eredmény, hanem sokkal inkább a származás, vagy éppen a szülők párttagsága jelentette az egyetemi tanulmányokra való képesítést. Bizonyítja ezt az is, hogy Tamás egyik osztálytársnője az érettségin egy tárgyból megbukott, mégis felvették az egyetemre, míg fiam "férőhely hiányában" (ez volt akkor a formula!) nem tanulhatott tovább. Később az Idegen Nyelvek Főiskolájára jelentkezett. A felvételi vizsgán nem igen voltak kíváncsiak nyelvismeretére vagy nyelvkészségére, hanem azt firtatták, hogy mi az apja és mi a bátyja foglalkozása. Amikor a fiam megmondta, (amit ők a papirokból jól tudtak), hogy az apja pap, a bátyja teológus, akkor csúfolódva kérdezték tőle: miért nem megy ő is papnak, milyen szép lenne három pap egy családban. Egyebek mellett ez a gúnyolódás is hozzájárulhatott ahhoz, hogy végül Tamás is teológus és pap lett. Teljesedett a vizsgabiztos vágya: hárman vagyunk papok a családban.

Gyula fiam 1955 őszén fejezte be teológiai tanulmányait. Dezséry szentelte lelkésszé novemberben Békéscsabán, a Déli Egyházkerület eszperesi értekezletével kapcsolatosan. Dezséry ekkor nekem szemrehányást tett, hogy én prédikációimban soha nem mondok egy jó szót sem a rendszerről. Mondtam, hogy amíg a rendszer hibáit nem szabad kritikával illetni, addig nem dicsérhetem jó eredményeit sem, mert az egyoldalú dicséret a valóság meghamisítását, csalást jelentene. Dezséry nem élezte ki a dolgot. Kapott egy üveg kisüsti pálinkát. Nyugodt légkörben zártuk a beszélgetést. Ennél jobban bosszantott, hogy ugyanakkor Tessényi Kornél, volt kiskőrösi káplánom, most Vető Lajos püspöki titkára is kioktatott engem, hogy meg kellene értenem a kor szellemét. Nekem is csatlakoznom kellene a "haladó lelkészekhez", támogatnom kellene szóval és példával a rendszert. Visszautasítottam volt káplánom buzdító szavait. Egyébként pár hónap múlva Tessényi családostól disszidált, Amerikába távozott. Lám ilyen volt egyes "haladó lelkészeknek" a rendszerhez való hűsége.

Kéremre Dezséry a szlovák nyelv gyakorlása céljából Gyula fiamat Békéscsabára helyezte segédlelkésznek. Közben fiam és Ordass Zsuzsa eltervezték, hogy majd valamikor összeházasodnak. Amikor ez valahogy kiszivárgott, fiam Pálffy teológiai dékántól behívó levelet kapott, s amikor színe előtt megjelent, az kemény szavakkal nekirontott és -- teljesen illetéktelenül -- a tervezett házasságkötést ezekkel a szavakkal tiktotta meg. Vagy lemond az Ordass lányról, s akkor szolgálhat az egyházban, vagy feleségül veszi, de abban az esetben nem lehet pap a magyar evangélikus egyházban. Pálffy aztán átkísérte fiamat Dezséry püspökhöz, aki lényegében maga is ugyanezt mondta. De akkor nem került kenyértörésre a dolog. Durva beavatkozás volt ez a legbensőbb emberi jogba. Az ötvenes évek szelleme érződik benne. Egyben az a gyűlölet is, mely akkori egyházi vezetőinkben Ordass Lajossal és családjával szemben élt.

Szerettem volna, ha Gyula fiam elsajátítja az egyházunkban gyakorlatban élő valamelyik nemzetiség nyelvét. Német nyelv tanulása céljából -- mivel németországi tanulmányi lehetőség az ötvenes években nem volt -- az erdélyi szász teológiára gondoltunk, de ez a kapu sem nyílt meg előttünk. Ekkor Szlovákia felé orientálódtunk. Dezsérytól ajánló levelet kértem fiam számára. Ilyen ajánlást nem volt hajlandó adni. Viszont megígérte, hogy ha fiam kiutazását és kinttartózkodását magánúton megoldjuk, ő a terv megvalósítását nem akadályozza meg. Sőt fiamnak nyelvtanulási útjára szabadságot biztosít.

Ez engedély birtokában fiam 1956. márciusában kiutazott Pozsonyba bátyám volt feleségéhez. A szlovák rendőrségtől két hónapra szóló tartózkodási engedélyt kapott. Zólyomban Katina püspök barátságosan fogadta. A püspöki hivatal vendégszobájában lakhatott. A püspöki titkártól szlovák nyelvleckéket vett. (Ezért a barátságos magatartásáért Katinának később kellemetlenségei származtak egyházi és állami előjárói részéről). A két hónapi tartózkodási idő már letelően volt. Gyula kérte a szlovák egyházi

vezetőséget: eszközölje ki számára a tartózkodási engedélye meghosszabbítását. A dolog egyszerűnek látszott, hiszen az országos egyház vezetője: Zsjak a prágai parlament alelnöke volt. Igen ám, csak hogy Dezséry és főleg Vető fiam Ordass-kapcsolatát jelentette a szlovákoknak, emiatt ő nemkívánatos elemmé vált Szlovákiában. Két nappal a tartózkodási engedély lejárta előtt értesítették fiamat, hogy Zsjak felügyelő úr a tartózkodási engedély meghosszabbítását nem bírta kieszközölni. Gyulának tehát el kell hagynia az országot. Fiam a hírt éppen valamilyen lelkeszkonferencián vette kézhez. Érdekes volt tapasztalni, hogy az ott jelenlévő papok felháborodva vették tudomásul egyházvezetőik szándékos tehetetlenségét. Biztatták Gyulát, hogy ne hagyja annyiban a dolgot, menjen Prágába a belügyminisztériumba. Össze is dobták számára a prágai út utiköltségét. Gyula Pozsonyon át készült utazni. Előbb azonban kísérletképpen bement a pozsonyi rendőrségre. Ott véletlenül ugyanaz az alacsonyrangú (talán alhadnagy) rendőrtiszt fogadta, akitől Szlovákiába érkeztek a kéthavi tartózkodási engedélyt átvette. Az most is barátságosan fogadta. Kellemes csodálkozással észlelte, hogy a fiatal magyar lelkész ily rövid idő alatt mily sokat haladt a szlovák nyelvük elsajátításában. Amikor meghallotta, hogy milyen nehézsége támadt a további tartózkodás terén, kérés nélkül meghosszabbította a tartózkodási engedélyt az esztendő végéig. Amit a prágai parlament alelnöke -- szándékosan -- nem tudott elintézni, azt megtette egy alhadnagy. Ez is mutatja a szlovák egyházi vezetőség őszintétlenségét. Szabadulni akartak az Ordass-kapcsolatú fiatal magyar paptól. Fiam mégis kint maradhatott karácsonyig. Szlovákiában élte át a hazai 56-os eseményeket.

10. A "Káldy korszak"

Dezséry lemondása és Ordass 1958. évi második eltávolítása után a Déli kerület gyülekezetei az állam tálcán kínált egyetlen jelöltjét: Káldy Zoltán pécsi espereslelkészt választották püspökké. Beiktatása 1958. november 4-én történt. Vele egy különleges korszak vette kezdetét egyházunkban. Míg az állami és társadalmi életben az 56-os események nyomán több irányú enyhülés következett be, megszűnt vagy legalábbis csökkent a személyi kultusz, megszűnt a kuláklista és a hozzá kapcsolódó parasztüldözés, megszűnt vagy legalábbis kevesbedett az törvénytelenlégek sorozata, addig egyházunkban erősödött a személyi kultusz, és Káldy az Ordass-kapcsolatú, sokszor kiváló tehetségű személyiségeket az ország félreeső vidékeire szétszórta, az általa kimunkált diakóniai teológiát mindenki számára kötelezővé tette, az ellenvéleményt nem tűrte, sőt megtorolta. "Kirázom a lutherkabátból!" "Letaposom a tíz körmét!", hasonló hangnemben tárgyalt a papokkal, szolgatársaival. Anakronisztikus diktatúra uralkodott az egyházban. Amerre csak megfordult, főként Lelkészi Munkaközösségi összejöveteleken, gátlástalanul gyalázta, ócsárolta püspök-elődjét, Ordasst.

Első békéscsabai látogatásakor a tiszteletére rendezett vacsorán nekem támadt, hogy hallja: elégedetlen vagyok a püspöki hivatal ténykedésével. Az történt ugyanis, hogy a nagytemplom renoválásához a gyülekezet nevében én, mint igazgató-lelkész levélben államsegély kieszközlését kértem tőle, mint püspöktől. A hivatalos levélre nem válaszolt, de megüzente, hogy 130.000 Forintot kaphatunk. Nekem tehát a gyülekezet hivatalos kérelmére semmiféle dokumentálható válaszmom volt. Én csak azt jelenthettem a presbitériumnak, hogy az esperestől hallom, neki a püspök azt mondta, amit az Állami Egyházügyi Hivatalban hallott, a fenti összeg kiutalásáról. Úgy éreztem, hogy a gyülekezet hivatalos kérelmére jogosan várhattam hivatalos választ. De Káldy kioktatott engem, hogy ők a püspöki hivatalban "nem érnek rá levelezgetni".

Egy másik alkalommal is lent járt Káldy Csabán, Lóránt új egyházügyi osztályvezetőt kísérte le Gregor György megyei "áéháshoz". A püspök nálunk reggelizett. Kedves, barátságos volt. Aztán átment Gregorhoz. Gregor bepanaszolt engem nála, hogy a demokrácia ellensége vagyok, hogy az árvaház épületét nem engedtem átadni a városnak, hogy a Povázsay másodlelkési lakását nem engedtem kibővíteni a nyugdíjas Rohály esperes egy lakásrészletének igénybevételével, s hasonlók. Mikor egy-másfél óra múlva Káldy Gregorral és a pesti Lóránttal újra visszatért lakásomba, egészen más Káldy volt. Durván nekem támadt: a fentieket az én bűnömül róva fel. Hiába mondtam, hogy az árvaház és a szeretetintézmények ügye Mekis espereshez tartozik, ő az intézmények vezetője, abba nekem semmi beleszólásom nincs, a lakásokkal pedig nem én rendelkezem, hanem a városi lakáshivatal. Káldy szerint én, az igazgató-lelkész felelek mindenért. (Megjegyzés: de igazgatólelkési minőségemben velem nem tárgyalt, sok hivatalos levelemre nem válaszolt. Most pedig úgy beszélt velem az állami emberek előtt, mint régen a gögös gazda a kocsisával).

Bár készültünk a püspök fogadására családi ebéddel, ezek után nem kívántuk asztalunknál vendégül látni. Kincses Gusztáv társaságában a vasuti restibe vittem el ebédelni. Szótlanul ültem a társaságukban. Káldy észrevehette, mert egyszer csak hozzám fordult: "Dedinszky Gyula (sic!), ne vedd rossz néven, hogy veled szemben ilyen szigorú hangot használtam, de nekem meg kell mutatnom az államiak előtt, hogy papjaimat kezemben tartom. Annak kell történnie, amit én akarok". -- A válaszom: "Én meg azt gondolom, hogy ha az egyház valamely rendes papját az államiak igaztalanul támadják, a püspök kellene hogy papját védelmébe vegye, s ne vesse oda nekik martalékul". Káldy ekkor megenyhülve mondta: "Dedinszky Gyula, ígérem, hogy amíg én vagyok a püspök, addig te zavartalanul csabai pap maradsz". Tény, hogy ígéretét megtartotta.

Káldy a finn egyház vezetőivel megállapodott abban, hogy minden év nyarán öt magyar papi házaspárt fogadnak három heti üdülésre, de a házaspárokat Káldy jelöli ki. 1967-ben engem feleségemtől a finn Lelkész-

egyesület meghívott ösztöndijasságom negyvenedik évfordulója alkalmából. Jelentkeztem Káldynál, s átadtam neki meghívólevelüket. Ő azt meg sem nézte, ingerülten eldobta az asztalon, és azt mondta nekem: Az ideitől házaspár már ki van jelölve, s én különben sem kaphatok soha ilyen üdülésre besorolást. Furcsán érintett ez a mondása, hiszen mégis csak én voltam Finnországban az első magyar ösztöndíjas teológus, s most Káldy szerint nekem nincs jogom finnországi üdülésre. Utam mégis megvalósult, amikor igazoltam, hogy nem a finn közegyház hívott meg, amely az évenkénti öt házaspárnak a vendéglátója, hanem a Lelkészszegecsület. Így senki elől nem vesszük el az üdülési lehetőséget.

Irogató lelkész voltam. A régi világban a legkülönfélébb egyházi lapokban jelentek meg írásaim. A népi demokratikus rendszerben hallgatásra kényszerültem. Illetve, amíg az Evangélikus Élet szerkesztője Koren Emil volt, aki melegen érzett Békéscsaba és Finnország iránt, addig a lap hozta csabai vonatkozású írásaimat és finn elbeszélés-fordításaimat. Amikor Koren szerkesztősége megszűnt, véget ért az én lehetőségem is. Például még 1971-ben hét finn és egy szlovák elbeszélés-fordítást küldtem be az Evangélikus Életbe. Visszhang nem érkezett, az egész paksamétából semmit sem közöltek. De most, az idén (1987 nyarán), egymás után jelennek meg a 16 évig porosodott finn fordításaim. Miért nem jelentek meg 16 év alatt, és miért láthatnak napvilágot most, nem tudom. Azért-e, mert Káldy már meghalt, vagy azért, mert a Szovjetunióban Gorbacsov a főtájtár? Mindenesetre szomorú dolog lenne, ha a magyar evangélikus egyházi sajtó a szovjetunióbeli széljáráshoz igazodnék, ahol szintén most jelennek meg az évtizedeken át elfektetett, porosodott írások.

11. Az "Ordass életrajz" ügye

Pár évvel ezelőtt nagy nyugtalanság támadt Káldyék és az AEH házatáján. Valahogy tudomást szereztek arról, hogy Ordass megírta életrajzát, püspöksége idejének naplószerű történetét, s híre kelt annak is, hogy ez az írás külföldön megjelenik. De nem tudták, hogy tulajdonképpen mi van ebben a visszaemlékezésben, ill. naplóban. Nos, egyszer csak a Belügyminisztériumból két magasabb rangú rendőrtsiszt jelent meg Nagybörzsönyben fiamnál. Előbb szépeket mondtak neki: tudják róla, hogy jó pap, méltatlanul van elásva ebben az Isten háta mögötti kis faluban. Többre hivatott, jobb gyülekezetet kaphat, esperes lehet, ha segít nekik. Azt kérték tőle, hogy anyósától -- annak tudta nélkül -- szerezzé meg az Ordass-napló kéziratát. Csak két-három napra, ők fenýmásolják, s az eredeti példányt neki visszaadják, észrevétlenül visszahelyezheti helyére. Gyula ezt természetesen nem vállalta. A belügyiek mégis bíztak csábító ajánlatuk sikerében. Azzal mentek el, hogy fiam rövidesen felkérést kap cikkírássra az Evangélikus Élet és a Lelkipásztor szerkesztőségétől. Ha megírja a cikkeket és megszerzi a naplót, ők garantálják neki a jó gyülekezetet. A megdöbbenő az volt, hogy Gyula napokon belül valóban kapott cikkírássra felkérést az Ev. Élettől. Pesten összefutott a Lelkipásztor

szerkesztőjével, aki szintén jelezte, hogy cikket fog kérni tőle. Ezek a jelek mutatták, hogy a rendőrök nem beszéltek a levegőbe. Akciójuk az egyházi vezetők tudtával, esetleg felkérésükre történt. Bár a nyomozók hangsúlyozottan meghagyták a fiamnak: senkinek se merjen beszélni, ő azt mégis elpanaszolta püspökének, Ottlyk Ernőnek, aki a közlést meglepetéssel hallgatta, mert -- mint mondta -- nem tudott róla. Jellemző körkép ez az egyház és az állam jó együttműködésére. Ugyan hány lelkész jutott ilyen áron jó gyülekezethez, és hány esperes a tisztségéhez?!

12. Záró szó

Az eddigiek során sok rosszat írtam Káldyról, de ebben nem vezetett semmi harag, semmi sértődöttség. Tényeket közöltem. Ezért azt is megemlítem kötelességszerűen, hogy Káldynak akadt nemes gesztusa is irányunkban.

Mielőtt súlyos szívinfarktusom után nyugdíjaztatásomat kértem volna, Káldyhoz fordultam, számomra nyugdíjas lakás biztosítása érdekében. Ő a csabai gyülekezetet határozottan felhívta arra, hogy nekem, feleségemmel lakásról gondoskodjék. Ez megtörtént, ma is a gyülekezet által biztosított lakásban élünk.

Végül összefoglalásként leírhatnám véleményemet az "Ötvenes évekről". De nem teszem. Mert -- mint bevezetőmben közöltem -- nem kívánom az ötvenes évek történetét megírni. Nincs kellő áttekintésem, sem szükséges dokumentációs anyagom hozzá. Én csak emlékeimet idéztem fel, eseményeket, tényeket soroltam fel, amelyeknek szemlélője, tevőleges vagy szenvedő résztvevője voltam. Ezek a feljegyzések legfeljebb csak adalékként szolgálhatnak más, arra hivatott történész teljes áttekintést nyújtó munkájához.

Az örökélet reménységében tudatjuk Baráti Körünk tagjaival, hogy közösségünk tagja:

LUPTÁK GYULA

volt nyáregyházi lelkész, majd a Györi Diakonissza Anyaház igazgató-lelkésze, 1995. május 10-én, 76 éves korában hazatért Urához. Népese gyülekezet szolgálatával temették el - május 18-án - a ceglédi evangélikus temetőben.

Bizonyágtevő életéért, hűséges megállásáért áldjuk és magasztaljuk az Istent. Krisztusban ránk az tartozik, hogy vigasztalódjunk és szeretetben szolgáljunk, mert Istan közelsége oly igen jó nekünk.

E SZÁMUNK SZERZŐI

dr. Boleratzky Loránd	ny. ügyvéd	Budapest
†id. Dedinszky Gyula	gyül. lelkész	Békéscsaba
D. Dóka Zoltán	gyül. lelkész	Hévízgyörk
dr. Galli István	ügyvéd	Budapest
id. Magassy Sándor	ny. lelkész	Sikátor
Nagy Miklós	ny. mérnök	Budapest
†id. Ordass Lajos	püspök	Budapest
dr. Rökusfalvy Pál	ny. egyetemi tanár	Budapest
D. Schoiz László	ny. lelkész	Budapest

Folyóiratunk szerzői honoráriumot nem igénylő írásokat közöl.

Köszönjük a szerzők és írók sokféle segítő szolgálatát!

AZ ORDASS LAJOS BARÁTI KÖR HÍREI

1995. augusztus 13-án, vasárnap du. 5 órakor Baráti Körünk megemlékezést tart Ordass Lajos püspök sírjánál a Farkasréti temetőben (19/2 parcella)

1995. szeptember 30-án, szombaton de. 10 órakor évi rendes közgyűlésünket tartjuk, melynek keretében megemlékezünk D. Ordass Lajos püspök 50 évvel korábbi, püspöki szolgálatra történt elhívásáról is

Baráti Körünk a legutóbbi közgyűlésen egyhangúlag támogatta azt az indítványt, hogy a Deák téri Gimnázium Ordass Lajos nevét vegye fel. Ez az indítvány nem szorul egyházi köztudatunk előtt bővebb magyarázatra. Közismert, hogy Ordass Lajos püspök volt az, aki a Magyarországi Evangélikus Egyház iskoláinak államosításával kapcsolatos kérdésben határozott álláspontot képviselt és életre szólóan vállalta ennek következményeit. Illő és méltó nevének és személyének megőrzítése. Ez nem „Deák téri ügy”, hanem az Országos Egyház, mint iskolatulajdonos erkölcsi kötelezettsége. Az 50 éves jubileum sürgősen emlékezteti egész közegházunkat erre a történelmi eseményre. Manapság pedig még súlyosabb az üzenete.

ELŐKÉSZÜLETBEN

Emlék-kötet a Miskolci Evangélikus Jogakadémiáról, melyben az akadémia volt professzorainak írásait közöljük.

Hogyan vezesséme vasárnapi iskolát? c. új kiadásban jelentjük meg Jung-Tekus-Veőreős szerkesztésében azt a munkát, mellyel a hitoktatói munkát kívánjuk segíteni. ~~250,-~~ Ft-os áron előjegyzéseket felvesszünk a Baráti Kör címén.

D. Dóka Zoltán Márk evangéliumának magyarázata c. munkája gazdag ajándéknak ígérkezik. Az elmélyedt bibliatanulmányozást nyújtó exegetikai munka a diakóniai teológia megtételésében, valamint a keresztyén hit és élet sok nyitott kérdésében pozitív eligazítást nyújt.

Hálásan mondunk köszönetet az előfizetők hűségéért, a munkánkat támogatók adományaiért, az észrevételekért, a tanácsokért, az egyházunk megújulásáért könyörgők közösgégéért - az egyház legyen gyház! Kincse, fundamentuma - az evangélium!

Testvéri köszöntéssel

id. Kendeh György

titkár